

Child Abuse and Neglect among Children with Autism Spectrum Disorder: Parents' Perspectives

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Published Date
Research Article	10.31.2024	01.29.2025	04.15.2025

Gözde Şakar¹

Hacettepe University

Özlem Haskan Avcı²

Hacettepe University

Abstract

This qualitative study aims to explore the perspectives of parents of children diagnosed with Autism Spectrum Disorder (ASD) regarding child abuse and neglect. The study sought to identify the risk and protective factors associated with child abuse and neglect, as well as to understand the needs of parents in this context. Individual interviews were conducted with nine parents between June and October 2024, with participants ranging in age from 28 to 46 years; eight were female and one was male. The ages of the children ranged from 3 to 12 years, with most having no additional diagnoses beyond ASD. The data collected from parents were analyzed thematically, resulting in five main themes and 18 sub-themes. The identified themes are: 1) Children at risk of child abuse and neglect, 2) Systemic deficiencies, 3) Parental challenges as risk factors, 4) Measures taken to prevent abuse and neglect, and 5) Supportive factors. The findings were discussed and interpreted in light of relevant literature. Based on the findings, it is recommended to increase state educational support for children with ASD, enhance the supervision of special education institutions, promote greater awareness of ASD, and inform parents about their legal rights and related regulations through family training programs.

Keywords: Child abuse and neglect, autism, autism spectrum disorder, parenting, family.

Citation: Şakar, G., & Haskan Avcı, Ö. (2025). Child Abuse and Neglect among Children with Autism Spectrum Disorder: Parents' Perspectives. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 58(1), 381-435. <https://doi.org/10.30964/auebfd.1576676>

¹Corresponding Author: Research Assistant, Faculty of Education, Department of Guidance and Counseling, E-mail: gozdrn@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1242-1518>

²Associate Professor, Faculty of Education, Department of Guidance and Counseling, E-mail: haskan@hacettepe.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4903-6584>

Autism spectrum disorder (ASD) is a neurodevelopmental disorder characterized by impairments in social and communicative functioning and the presence of restricted interests and repetitive behaviors (APA, 2013). The prevalence rate of ASD is estimated to be 1.035% worldwide (MacKay et al., 2017). Given the increasing prevalence of ASD (Baio et al., 2018) and the vulnerability of children with disabilities to adversity (Hoover & Kaufman, 2018), more data on abuse and neglect are needed to meet the needs of children with ASD and their families.

Child Abuse and Neglect: An Overview

A systematic review by Carlson et al. (2020) found that almost two-thirds of children and adolescents worldwide experienced significant adverse childhood events. The World Health Organization (WHO, 2020) defines child maltreatment as 'abuse and neglect of children under 18 years of age and actual or potential harm to the child'. Harm is generally interpreted to include physical, sexual, and emotional abuse and neglect (Felitti et al., 1998). However, researchers are increasing including exposure to domestic abuse (Gardner et al., 2019) in the definition of child abuse. Abuse, neglect, and other forms of domestic violence are recognized as among the most intense sources of stress that children may experience in their early years (WHO, 2018). In this respect, abuse is an important public health problem.

Various theoretical approaches try to understand and explain these phenomena in different dimensions by addressing the causes of abuse and neglect from their perspectives. For example, social learning theory suggests that abused individuals learn violent and criminal behaviors by observing others and imitating their behaviors (Currie & Tekin, 2012). In contrast, trauma-focused theories address the impact of trauma on developmental processes. According to this perspective, child abuse and neglect is considered a chronic interpersonal trauma that can severely interfere with normal developmental processes and often leads to long-term behavioral, emotional, and psychophysiological disorders (Milot et al., 2015). According to ecological systems theory, child abuse and neglect is not only a problem related to the individual child but also a situation that needs to be evaluated with the family, environment, and the broader social-cultural context (Hamilton-Giachritsis & Pellai, 2017). The perspectives offered by each approach can help to understand abuse and neglect cases better and develop strategies for prevention.

There is evidence that abuse and neglect have negative physical and psychological consequences (Hughes et al., 2017). Abuse and neglect can lead to a wide range of physical, psychological, and social consequences and can even cause death (Seppälä et al., 2021; Strathearn et al., 2020). Therefore, understanding populations that may be vulnerable to abuse and neglect is an important goal for both prevention and early intervention. A meta-analysis (Stoltenborgh et al., 2015) found that research on child abuse focuses predominantly on sexual abuse but less on psychological abuse (emotional abuse and/or neglect) and the combination of different types of abuse. However, child abuse and neglect are generally under-recognized or under-reported. In a study by Bentley et al. (2020), it was concluded

that child abuse in the UK is often not identified, reported, or recorded. Considering the number of unrecorded cases, it is thought that studies on abuse and neglect are important in terms of clarifying the issue.

Child Abuse and Neglect among Children with ASD

Worldwide, it is estimated that children with disabilities are at least three times more likely to be maltreated than children without (Legano et al., 2021). However, child abuse and neglect can also vary by type of disability. Children with different types of disabilities often differ significantly in their unique neurodevelopmental profiles and support needs (Helton & Bruhn, 2013). It is reported that children with disabilities with higher levels of functioning are more likely to be physically abused, while children with ASD and/or intellectual disabilities are more likely to be physically neglected (Legano et al., 2021; McDonnell et al., 2019). It is possible that the differences that children with ASD experience in adopting normative social behaviors may turn them into victims (Kerns et al., 2015). Characteristics such as misunderstanding non-verbal interactions or responding inappropriately in conversations (Hellström, 2019) may increase the risk of aggression in children with ASD. Some studies have shown that individuals with ASD are at higher risk of experiencing stressful and traumatic life events and that children with developmental disabilities are 1.5-3 times more likely to be maltreated than typically developing children (e.g., Hibbard & Desch, 2007).

Evidence suggests that children with ASD are more likely to experience abuse and neglect compared to their peers without ASD (Berg et al., 2016; Ricles, 2017). Hoover and Kaufman (2018) found that children with ASD are at risk for adverse childhood experiences, including parental divorce, lack of income, and bullying. Recent systematic reviews and meta-analyses have shown that individuals with ASD are exposed to child abuse and bullying, with approximately 44% victimized (Hartley et al., 2024; Trundle et al., 2023). Care burden, as a concept associated with children with disabilities, can strain caregivers financially, emotionally, and physically. Failure to adequately address the issue of care burden and support of parents may lead to anger and frustration, which may be associated with an increase in child abuse (Hibbard & Desch, 2007; Legano et al., 2021). Physical and sexual abuse is hazardous as it increases the risk of suicidal ideation or attempts in individuals with ASD (Richa et al., 2014). Therefore, studies on the abuse and neglect of individuals with ASD are needed.

Current Study

Although there are many studies on ASD in Turkey, these studies mainly focus on the mental health of parents (Gönen et al., 2014; Güller & Yaylacı, 2022; Sadiç et al., 2024; Öz et al., 2020) and family relationships and marriage (Dalkılıç & Güloğlu, 2016; Deniz & Göller, 2017; Yavuz & Gümüşkaya, 2021). Moreover, most of the studies documenting increased rates of maltreatment in children with ASD are based on parental reports of children receiving mental health treatment; it is thought that these data may not be representative of all children with ASD (Brenner et al., 2017).

Therefore, there is a gap in the literature regarding the experiences of abuse and neglect of children with ASD living in Turkey, for example. Due to the social communication deficits of individuals with ASD, it may be healthier to obtain information from their parents. In this respect, this study aims to address abuse and neglect from the perspective of parents of children with ASD based on a qualitative methodology. For this purpose, the following research questions were sought to be answered:

1. What are the views of parents with children diagnosed with ASD on child abuse and neglect?
2. What are the needs of parents with children diagnosed with ASD regarding child abuse and neglect?

Method

This section provides information about the research model, study group, data collection tool, data collection, validity and reliability, and data analysis.

Research Model

This study was conducted using the qualitative research method. In the study, a qualitative research approach was adopted to understand the perceptions of parents of children diagnosed with ASD about abuse and neglect in more depth and to provide detailed descriptions (Sheperis et al., 2009). Thematic analysis was used to examine the participants' perspectives and to identify common and differentiating aspects. Thematic analysis is an analysis method used to identify, analyze, and report the themes in the data (Braun & Clarke, 2006).

Participants

The participants of this study were parents of children diagnosed with ASD. Participants were selected through purposive sampling. It is stated that with purposive sampling, information-rich situations can be understood in depth (Patton, 2002). Criterion sampling, one of the purposive sampling methods, was used to select the participants in this study. The examination of all situations that meet a set of criteria is called criterion sampling (Yıldırım & Şimşek, 2018). Accordingly, having a child diagnosed with ASD between the ages of three and twelve was determined as the criterion to be applied in the selection of parents to be included in the study. The exclusion criterion was having a psychopathological disorder and receiving treatment.

During the data collection process, the first participants were reached by using the given criteria, and then, they were asked whether they knew other people suitable for the study. This approach, called snowball sampling, is a method used to find information-rich sources or critical cases (Patton, 2002). The researcher reached volunteer participants through snowball sampling and conducted interviews until data saturation was reached. This method was preferred because it enabled the researcher to reach individuals who shared the same situation. Qualitative data were collected through one-time semi-structured interviews with nine participants. Indeed, six

interviews are reported to be sufficient to capture most of the meaningful themes and functional interpretations (Guest et al., 2006). A similar trend was observed in this study, and no new themes emerged after the ninth participant. Demographic information about the participants is presented in Table 1.

Table 1
Demographic Information

Participant	Gender	Age	Education Level	Marital Status	Number of Children	Order of Child with ASD Diagnosis	Age of Child with ASD Diagnosis	Co-diagnosis Status
P1	Female	35	Doctorate	Single	1	1	7	Speech and language disorder
P2	Female	34	High School	Married	2	2	5	None
P3	Female	46	Associate Degree	Married	3	1	12	Physical disability
P4	Female	30	Middle School	Married	3	3	5	None
P5	Male	45	Middle School	Single	2	2	11	Speech and language disorder
P6	Female	30	High School	Married	1	1	3	None
P7	Female	43	High School	Married	3	3	6	None
P8	Female	28	High School	Married	1	1	6	None
P9	Female	34	Bachelor's Degree	Married	2	1	5	None

Eight of the participants are women, and one is male, with ages ranging from 28 to 46. The majority of the participants are high school graduates, and only two are single, while the others are married. The number of children in their families ranges from 1 to 3, and in most cases, their first child has been diagnosed with autism. The ages of their children range from 3 to 12 years old. The majority of the children do not have an additional diagnosis besides autism.

Instruments

The study used a semi-structured interview form for individual interviews to collect data. Semi-structured interviews are a partially flexible data collection method in which the researcher can ask predetermined or new questions according to the course of the interview (Ekiz, 2013; Güler et al., 2015). For the preparation of the form, the literature on the subject was reviewed first, and a draft form was created

(Aktu, 2021; Tümlü, 2021). Then, the draft form consisting of 13 questions was sent to two experts working on child abuse and neglect and one expert working on ASD for content validity. In line with the feedback from the experts, the questions to be included in the form were finalized by making necessary arrangements, such as adding a more straightforward and more precise definition of abuse and neglect in the introduction part of the form, organizing the questions that may be in the same category as sub-questions, changing the location of the questions and adding two more questions. The interview questions were related to parents' views on child abuse and neglect and their needs. For example, "Do you think that your child's ASD diagnosis increases the risk of abuse and neglect?" "What are the measures or precautions you take to protect your child from abuse and neglect?" "As a parent, what information do you need to protect your child from abuse and neglect?". The interview form also included questions to determine the marital status of the interviewee, the number of children, the number of children diagnosed with ASD, whether the child has an additional diagnosis, and the child's age. After the preparation of the interview form, a pilot study lasting 55 minutes was conducted to determine the usefulness of the questions to be included in the semi-structured interview form. The data obtained in the pilot study were included in the analysis of the main study. This is because the pilot study was planned comprehensively during the study design phase of the main study. Thanks to the pilot study's findings, the interview form was finalized by making the questions that were difficult to understand and inappropriate answers more understandable. For example, to the question, "Were you able to make any notification after your child was subjected to abuse or neglect?" the participant responded by saying, "It was not about you; it was about me." As it was misunderstood, the question was revised as "Did you file a criminal report to the relevant institutions as a result of your child being exposed to neglect or abuse?". Again, in response to the question, "As a parent, what did you experience emotionally in that process?" the participant talked about the difficulties she experienced during the process when her child was diagnosed with ASD. However, what is wanted to be asked is what the parent experienced during the process of the child being exposed to abuse or neglect. Therefore, the question was revised as "As a parent, what did you experience emotionally during the process in which your child was exposed to abuse or neglect?".

Procedure

The approval of the Hacettepe University Social and Human Sciences Research Ethics Committee was first obtained for the study. Then, the researchers reached the Ankara Autism Foundation and a special education and rehabilitation center in Ankara to find volunteer participants. The purpose of the study was explained to the managers of the institutions, and they were asked to announce it to the parents. Participants who agreed to participate were interviewed and informed about the study, and appointments were made. Ethical approval and informed consent forms were sent to the volunteer participants who agreed to participate in the study through online channels. The interviews were conducted online, taking into account the difficulty of leaving home due to the care burden of parents and time constraints. This approach is

supported by literature findings such as the fact that parents with children with disabilities devote most of their time to the care of their children (Öztürk, 2011) and, therefore, prefer to work part-time or not (Doğru & Arslan, 2008). Only one participant was interviewed face-to-face due to favorable conditions. The first researcher conducted all interviews.

Individual interviews were conducted with the participants who agreed to be interviewed using Zoom software, which lasted between 21 and 55 minutes. The interview recordings were transcribed verbatim by the first researcher. Data collection and analysis were carried out simultaneously until data saturation was reached. Data saturation was reached when new information in the data collection and analysis processes did not cause a significant change in the code list (Guest et al., 2006).

Validity and Reliability

Meant validity in qualitative research is credibility and transferability (Yıldırım & Şimşek, 2018); one of the methods used to increase credibility is expert review. Reviewing various study dimensions through expert review provides an objective evaluation (Creswell & Creswell, 2018). In this context, feedback was received from various experts in the field during the preparation of the semi-structured interview form, transcription of qualitative data, thematization process, and reporting. Thus, the researcher had the opportunity to see his/her approach and the possible effects of this approach (Yıldırım & Şimşek, 2018). Interviews were conducted using a unique interview protocol developed by the researchers. The interview protocol is a document that includes sections where guiding questions and information about the participants can be recorded (Güler et al., 2015). One of the methods used to increase credibility in qualitative research is to collect detailed and in-depth information. It is also stated that keeping detailed notes about the decisions made during the process increases controllability (Roberts & Priest, 2006). Therefore, semi-structured interviews were conducted to obtain in-depth information. Another factor affecting credibility is participant verification. Participant verification helps to assess the extent to which the collected data adequately represent reality (Yıldırım & Şimşek, 2018). In this context, to ensure participant verification, the researcher provided a summary of the interviews immediately after the individual interviews and attempted to address any discrepancies or missing information based on this summary.

An important factor affecting transferability in qualitative research is the detailed description process. With detailed descriptions, readers can be transported to the environment where the research is conducted (Creswell & Creswell, 2018). Therefore, the research process, question preparation, data collection process, and data analysis were described in as much detail as possible, and the data obtained from the participants were presented as they were. However, the participants' demographic information was concealed in the written transcripts to prevent bias. Since the researcher is an instrument in qualitative research, it is also necessary to indicate the researcher's prior knowledge about the research topic and the field of study (Patton, 2002). In this study, the first researcher continues her studies in ASD within the scope

of her doctoral thesis. She is interested in parenting, childhood experiences, and cultural sensitivity. The second researcher has been working in the marriage and family counseling field for about fifteen years and has publications and theses in rehabilitation counseling.

What is meant by reliability in qualitative research is consistency and confirmability. The most important measures that can be taken for these are expressed as providing detailed and precise information about the basic stages of the research, the researcher's position, his approach to the research, and the controls he made (Yıldırım & Şimşek, 2018). In this context, the participants' opinions were given as in the findings. While quotations were given, they were explained in detailed expressions using the researcher's notes, and the process stages were explained in detail.

Ethical Committee Approval

Ethics committee approval was obtained from Hacettepe University Social and Human Sciences Research Ethics Committee (E-51944218-300-00003550768, Date: 23.05.2024).

Analysis

In line with the study's aims, the interview records were first transcribed by a researcher. Content analysis, which is a systematic and repeatable method in which some words in the text are summarized by separating them into smaller content categories by coding according to specific rules, was used in the study (Büyüköztürk et al., 2016). What is essential in this analysis is coding the data, bringing the codes together to find themes, organizing and interpreting the data obtained according to the system obtained (Yıldırım & Şimşek, 2018). In line with Braun and Clarke's (2006) thematic analysis, the first researcher read the data repeatedly and actively to become familiar with the data set in the first step. Re-reading was carried out throughout the data set to understand all aspects of the data better. In the second step, the researcher tried to name the most basic units (words, sentences, paragraphs, etc.) that reflected the participants' perspectives meaningfully. At this stage, the researchers performed independent coding. Based on the data, general themes that could group the codes under specific categories were determined, and the findings were interpreted through these themes (Yıldırım & Şimşek, 2018). The researchers compared their coding with each other, and the themes were clarified. As a result of coding by two independent coders, the consensus rate was 86.1%, indicating a high reliability level (Miles & Huberman, 1994). As a result of the study, five main themes and eighteen sub-themes emerged.

Results

The findings of the study reveal five main aspects of the views of parents with children diagnosed with ASD on child abuse and neglect. The five themes that emerged as a result of the study are as follows: 1. Child being in the risk group in

terms of abuse and neglect, 2. Systemic deficiencies, 3. Difficulties experienced by the parent as a risk factor, 4. Measures taken against abuse and neglect, 5. Supportive factors. These themes and their sub-themes are presented in Table 2 and explained in detail below.

Table 2*Themes and Sub-themes*

Themes	Sub-themes	Participants
Being in the risk group in terms of child abuse and neglect	Limitations in the child's self-expression skills	P1, P5
	Limitations in the child's reasoning capacity	P2, P1, P8
	Limitation in self-care skills	P6, P1
	Limitation in the perception of privacy	P4, P3
Systemic barriers	Limitations in educational arrangements and inclusion practices	P3, P5, P6, P1
	Lack of parent education	P5, P6, P7, P1, P8, P9, P2
	Commercial exploitation of special education institutions	P1, P6
Parental challenges as a risk factor	Psychological and overall well-being of parents	P3, P2, P1, P4, P7, P9, P8, P6, P5
	Attachment problems	P2, P7, P1, P6
	Becoming a helicopter parent/gatekeeper	P7, P2, P3, P4, P5, P6, P1
	Experiencing dissonance about religious/world-view perspective	P3
Precautions against child abuse and neglect	Observation and monitoring	P1, P9
	Necessary modifications and adaptations	P1, P7
	Learning and using legal rights	P3, P7, P1
Supportive factors	Professional support resources	P6, P7, P9, P2
	Social support resources	P7, P1, P2, P4
	School management and teacher achievement	P1
	Spirituality and resilience	P1, P3, P4, P9

Theme 1: Being in the Risk Group in terms of Child Abuse and Neglect**Sub-theme 1: Limitations in the Child's Self-Expression Skills**

One of the sub-themes that emerged in the study under the theme of the child being in the risk group in terms of abuse and neglect is the limitation in the child's self-expression skills. According to the views of the parents, children become vulnerable to abuse and neglect due to their limited or no ability to express themselves.

According to the parents, situations where the diagnosis of ASD is accompanied by a diagnosis of speech and language disorder can be more challenging in terms of protecting the child:

"P5: Because my child is a child who does not speak. A child who speaks at most three sentences. A child who is open to all kinds of abuse."

"P1: Maybe those without speech and language disorders are better, but they are also really vulnerable to abuse."

Parents expressed that this situation is one of the most challenging and helpless factors in terms of protecting their children from abuse and neglect:

"P1: I mean, they should not live it inside; they should be able to say it. Let him tell his mother, let him tell his mother, let him tell his teacher, let him tell maybe a stranger. I mean, she shouldn't hide it. I wish he could tell this." P5 also stated that she was worried because she did not know what her child experienced in the educational institution all day.

Sub-theme 2: Limitations in the Child's Reasoning Capacity

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of the child being in the risk group in terms of abuse and neglect is the limitation in the child's reasoning power. Parents expressed that their children are at risk for abuse and neglect due to their lack of ability to understand or predict other people's thoughts, beliefs, and intentions with the following sentences.

"P2: Of course, because children with autism do not understand how the other person will approach them or whether they will be harmful or not, or even if they are not harmful, they do not understand their intentions." P1 also stated that her child's reasoning ability is weak and, therefore, can be easily deceived.

At this stage, parents also mention emotional intelligence. Emotional intelligence is one of the structures that enables making healthier decisions and strengthens judgment. Parents state that among the factors affecting the power of judgment, especially the low emotional intelligence of their children, makes them vulnerable to abuse and neglect:

"P8: For example, now a person yells at him; he is afraid to yell with joy. He is also afraid to shout with anger. For example, he cannot choose them at all. He doesn't know how to get angry. Let me say he doesn't know emotions, teacher." P1 also states that her child's emotional intelligence is relatively low.

Sub-theme 3: Limitation in Self-Care Skills

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of the child being in the risk group in terms of abuse and neglect is the limitation in the child's self-care skills. Parents see the self-sufficiency of their children in self-care as the primary goal to protect them from abuse and neglect. In the statements of the participants, it is seen

that children diagnosed with ASD may be vulnerable to abuse and neglect because they are dependent on others for self-care:

"P6: We are trying to start toilet training, but our child is not fully aware that he is wetting himself or using the toilet. He cannot understand. His perception is limited, not completely absent, but he cannot perceive such things." P1 also expressed concerns about whether her child could care for herself without her.

Sub-theme 4: Limitation in the Perception of Privacy

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of the child being in the risk group in terms of abuse and neglect is the limitation in the child's perception of privacy. Parents of children diagnosed with ASD think that their children's inability to understand their social and personal boundaries makes them vulnerable to abuse and neglect:

"P4: I mean, he should know how to say no, "No." I mean, he shouldn't go and hug or kiss people he doesn't know. The people we meet may not have good intentions. At least in a shopping center, he can sit on someone's lap."

Instead of succumbing to this limitation, parents try to provide private education to their children so that they recognize and protect their own private spaces. However, even though parents provide privacy education to their children in line with what they know, they do not receive feedback and cannot be sure that their children understand:

"P3: You know, they have the behavior of taking off their clothes. Sometimes it fades, and sometimes it develops. We try to teach them that it is shameful and that they should not be looked at. But we can't do that; I mean, this can sometimes be seen even in mildly disabled children."

As can be seen, the inability of the child diagnosed with ASD to express themselves adequately is one of the most serious difficulties in the context of abuse and neglect for both the child and the parents. In addition to this, the child's weak reasoning power, mainly due to their low emotional intelligence, makes the child more vulnerable to abuse and neglect. Other factors that cause children to be in the risk group in terms of abuse and neglect are their need for self-care and their limited perception of privacy, which is necessary for self-protection.

Theme 2: Systemic Barriers

Sub-theme 1: Limitations in Educational Arrangements and Inclusion Practices

One sub-theme that emerged in the study under the theme of systemic deficiencies is the limitations in educational arrangements and inclusion practices. Parents find the duration of state-supported education limited and insufficient and think that their children are educationally neglected and need more intensive education.

P3, P5, and P6 share a common view; that the weekly education time provided by the state is insufficient to meet their children's needs. At this point, parents also draw attention to the issue of qualified personnel. Qualified personnel should have knowledge and equipment for the education of children with special needs and strong empathy and communication skills. To prevent educational neglect, parents need to increase the duration of education as well as the employment of qualified personnel:

"P1: An intern came. He told my daughter, 'Don't shout; I will cut your throat'. She came home and tried to say something. My daughter, what are you trying to say, 'slit your throat'? Who said that? My brother told me."

"P3: The employee who graduated with a three-month certificate does not know what to do. They ask us too. So I want this job to be done properly, so to speak."

In addition to qualified personnel, parents demanded that their children be included in mainstream education, even if limited. They stated that the coexistence of children with different levels of disability causes neglect, especially for the better-off child:

"P3: In this respect, I would like my child to be mainstreamed with a coach and a special education teacher, no matter how severe they are, and to continue this way. They should be among normal children, even if it's for two hours. I think this is a deficiency in Turkey. The child does not progress much in separate special education schools because there are many children whose autism conditions are heavier than his. So, my child affects someone else. I think there is a neglect in education, especially in autism."

In addition, parents also drew attention to the adverse effects of ignoring the individual characteristics of the child in inclusive education:

"P1: He is one of the first three to learn to read and write in class, but our teacher gives him too much homework. ... does it like other children. Then ... he got ringworm. Is it normal for a child in first grade to go through this?"

Sub-theme 2: Lack of Parent Education

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of systemic deficiencies is the lack of parental education. Parents have inaccurate knowledge about child abuse and neglect and experiences of abuse and neglect due to lack of education: P5 considers it normal for teachers to get angry or hit, while P6 thinks that her child will not understand unless she raises her voice and shouts. P7 states that before she became aware, she allowed her child to spend time on the phone for a year without any time limit. Due to lack of education, parents do not know exactly how to treat their children and need more information and training on child abuse and neglect:

"P1: What is abuse? What is not abuse? Which situations constitute abuse? Which ones are not? In which situations of abuse should I behave towards my child?"

P7, P8, and P9 also stated that they were insufficient in providing privacy education to their children and needed more comprehensive information on this subject.

Parents who have difficulty understanding the abuse and neglect situation due to their children's limited self-expression skills want to be able to understand the signs of abuse and neglect of their children in unique situations with these trainings. In addition to their training, parents also think that other parents should receive training on the abuse and neglect of children with special needs:

"P9: Or if there were special channels for special children, at least so that I could understand how we should act, behave, or what the child does when he/she comes home from outside". P2 stated that he would like other parents to teach their children how to behave when seeing a unique child.

Sub-theme 3: Commercial Exploitation of Special Education Institutions

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of systemic deficiencies is the commercial exploitation of private education institutions. Parents aim for their children to receive a quality and safe education and try to choose good institutions to protect them from maltreatment. However, they face many financial and moral difficulties in this regard:

"P1: The mother is in need now; she cannot see anything. There are so many material and moral difficulties... Some exploitation happened to me, too. Now the number of children has increased daily and has become purely for economic profit." P6 also states that financial difficulties hinder her child from receiving more education.

As can be seen, there are many systemic deficiencies in the context of abuse and neglect of children diagnosed with ASD. In addition to the limited duration of state-supported education, the lack of qualified personnel and educational regulations leads to educational neglect. Parents' lack of knowledge is thought to be one of the sources of their past maltreatment of their children. However, it is understood that parents are in great need of information and that prevention of abuse and neglect can be achieved through parent training. On the other hand, the financial burden private education institutions place on parents is also an essential systemic problem.

Theme 3: Parental Challenges as a Risk Factor

Sub-theme 1: Psychological and Overall Well-Being of Parents

One of the sub-themes that emerged in the study under the theme of parental challenges as a risk factor is the psychological and general well-being of the parents. In the study, it is seen that parents try to provide environmental arrangements to ensure the safety of their children and that they are constantly alert and under surveillance:

"P3: Sometimes I look at them, and suddenly, I don't know, they start pulling the showcase or something. At work, we walk around our house with a key. We lock the

living room; we lock the kitchen. We are constantly on guard so that nothing happens."

"P2: I can never let go of his hand. Let me put it this way. Because he can go anywhere at any time."

Although parents try to focus on the needs of the child with special needs, the fact that they also have responsibilities such as other children, housework, and working life may increase their care burden and lead to abuse or neglect of the child with special needs:

"P1: I mean, when I say neglect, I mean neglect like this. I am at home again; I don't leave or go anywhere. But we either work with the computer or go home late, but this is completely due to work." P3, P4, and P7 stated that they were aware that they neglected their children from time to time due to the difficulties of caring for more than one child, the intensity of housework, lack of support, and fatigue.

While fatigue, the challenges of home and work life, and the responsibilities of having a child with special needs affect the general well-being of parents, other factors affect their psychological well-being. In addition to physical challenges, parents are also emotionally challenged and have to cope with various stigmatizing statements and accusations: P1 and P3 stated that they did not receive enough support from their environment and could not comfortably share their problems, while P2 and P7 stated that the exclusion of their children upset both them and their children.

Minority stress also has an essential place among the difficulties experienced by parents. Minority stress can create intense psychological pressure on parents because they are perceived as different from the general society and are excluded. These exclusionary attitudes and negative perspectives threaten both the general and psychological well-being of parents by isolating them and increasing their stress levels. Parents face constant judgmental glances, lack social support, and feel exhausted for these reasons:

"P2: When I was at a train station, of course, I witnessed the lady in front of me looking at my daughter harshly and getting disturbed by the sounds she was making and either trying to turn around or change her place... So I can understand her with gestures and mimics." Similarly, P1 and P9 stated that their children faced negative and exclusionary attitudes in educational institutions. In contrast, P3 and P8 indicated difficulties due to society's prejudiced perspective and questioning attitudes.

In addition to physical and emotional challenges, another factor that affects the general well-being of parents is ASD itself. ASD, by its very nature, has aspects that challenge parents and make it a risk factor for abuse and neglect: P6 reported communication breakdown in her child, P5 mentioned stubbornness and tantrums, P8 mentioned sleep problems, and P9 mentioned irritability and crying spells.

Sub-theme 2: Attachment Problems

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of parental difficulties as a risk factor is attachment problems. Attachment has an essential impact on the child's psychological, emotional, and social development. In the study, it is seen that parents' attachment can sometimes be delayed or weak due to their children's unique needs, while sometimes it can be much more intertwined and strong:

While P2 and P7 stated that they had a deep bond with their children and were interpreters of their feelings and needs, P1 noted that she could not fully experience the feeling of motherhood. One of the factors affecting attachment is emotional reciprocity. Parents with children diagnosed with ASD may not always find a response to their desire to interact and their search for an empathic response, or this may take time. Another factor affecting attachment revealed in the study is the parents' inability to receive emotional responses: P1 and P6 stated that they had difficulty establishing an emotional bond with their children due to the communication difficulties caused by ASD and that this situation created a coldness in the parent-child relationship. Due to physical or emotional difficulties, parents entrust their children and their responsibilities to the family of origin, which affects the way they bond with their children:

"P1: It was always the grandmother taking care of the child, the grandmother changing the diapers, the grandmother feeding the child. The caregiver was the grandmother. I think she saw me in the second plan as her older sister or something."

Sub-theme 3: Becoming a Helicopter Parent/ Gatekeeper

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of parental difficulties as a risk factor was helicopter parenting/turning into a gatekeeper. Helicopter parenting offers high levels of love and support but imposes excessive autonomy restrictions that are inappropriate for the child's age (Padilla-Walker & Nelson, 2012). Parents prefer to always keep their children with them to ensure their children's safety and protect them from possible risks. Some parents think that their overprotective approach may harm their children's development:

"P7: We love him a little too much. We take responsibility for what we need to do for him. We don't let him do what he can do. Maybe this is how we abuse them. We harm him because we are overprotective." P2, P3, P4, P5, and P6 shared this view and stated that they pay attention to keeping their children and not leaving them alone.

At this stage, the concept of maternal gatekeeping, often stemming from a well-intentioned desire for protection, also emerges. Mothers who are worried that their children with special needs may be exposed to abuse or neglect when they are not with their children with special needs do not trust anyone other than themselves and have difficulty in entrusting their children to anyone else, including their fathers:

"P4: My life would be a little easier if I left them with their father or grandmother or grandfather, but I have a problem with me. Unfortunately, I cannot leave them. He

might get angry; he might show violence. They won't do it, but I can't trust anyone but myself, thinking that maybe they might do it." Similarly, P1 stated that she could not trust anyone and raised her child in a glass lantern to protect her child.

Sub-theme 4: Experiencing Dissonance about Religious/World-view Perspective

Another sub-theme that emerged in the study under parental difficulties as a risk factor is experiencing conflict regarding religion/worldview. Parents often have emotional problems in accepting ASD and think that they do not deserve this situation:

"P3: I mean, why did I never do anything to anyone? Why did it happen like this? Why did you give me this? It's like I didn't do anything. Like I always tried to live according to you, I tried to do what you said."

As seen in all sub-themes of the theme of parental challenges as a risk factor, parents' constant vigilance and surveillance, and other responsibilities such as home and work affect their general well-being while being exposed to stigmatizing statements and the minority stress they experience emotionally exhaust them and negatively affect their psychological well-being. Challenges in receiving emotional reciprocity shape parent-child attachment. Concerns about their children's safety lead to helicopter parenting, and the concept of maternal guardianship emerges at this stage. In addition, parents sometimes experience flashbacks at the point of acceptance of ASD and have difficulty in accepting this situation. All these difficulties experienced by parents cause them to be a risk factor in the abuse and neglect of children diagnosed with ASD.

Theme 4: Precautions against Child Abuse and Neglect

Sub-theme 1: Observation and Monitoring

Observation and monitoring were among the sub-themes that emerged in the study under the measures taken against abuse and neglect. Parents consider the timely recognition and intervention of non-routine change signals in their children's behavior as a measure against abuse and neglect:

"P1: But we should follow everything our child does very well. They are signaling from somewhere. They do."

However, observation and monitoring are not always sufficient to prevent or intervene in abuse and neglect. Parents recommend camera systems and transparent monitoring methods against the risk of abuse and neglect of their children with special needs:

P1 and P9 state that cameras are necessary for schools and special education institutions to protect children's and parents' involvement in the educational process.

Sub-theme 2: Necessary Modifications and Adaptations

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of measures taken against abuse and neglect was necessary changes and adaptations. As a precaution against abuse and neglect, parents change their teachers who may negatively affect the child's development:

"P1: I changed one of my special education teachers from the places I went to. Why did I change him? Such children are already sensitive to loud noises. She is constantly trying to establish authority over them, but she gets angry; I mean, she yells."

In the study, it is seen that stigmatizing approaches emotionally wear out and harm both parents and their children. Parents prefer to keep their children away from stigmatizing people as another measure against abuse and neglect:

P1 and P7 stated that they tried to protect their children by cutting off relations with family members and people in the environment who neglected their children or were prejudiced against ASD.

Sub-theme 3: Learning and Using Legal Rights

Another sub-theme that emerged in the study under the measures taken against abuse and neglect is learning and using legal rights. In the study, defending children's rights by following legal remedies stands out as a functional way to protect children from maltreatment. While P3 and P7 stated that they would fight without compromising their rights in case of possible abuse, P1 obtained legal information to defend her child's right to education and defended her rights at school by making use of regulations.

As can be seen, parents' monitoring of the changes in the child and ensuring transparency with the camera system are the elements that emerged in the study in terms of preventing abuse and neglect. In addition, parents also take measures to prevent abuse and neglect by changing teachers or avoiding people who may cause minority stress. In addition to all these measures, it is understood that knowing and following legal remedies is also a very functional way.

Theme 5: Supportive Factors

Sub-theme 1: Professional Support Resources

Professional support resources are one of the sub-themes that emerged in the study under the theme of supportive factors. Parents who have difficulty understanding the emotional states of their children in terms of abuse and neglect need guidance from mental health professionals. Thanks to the advice of mental health professionals, they can take more accurate steps towards the needs of their children. They also want these specialists to be more numerous and accessible:

P6, P7, and P9 stated that they need to increase the number of specialists, have one-to-one meetings with specialists, and be informed about their children's needs. At this stage, parents particularly emphasize group work. Parents who feel they are not alone when they see parents with similar experiences in group work request professional support. P2 and P7 state they need group guidance through collective seminars, conferences, and online training.

Sub-theme 2: Social Support Resources

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of supportive factors is social support resources. In the study, it is seen that parents have root families that lighten the burden on them and support their children's psychological and physical development. Root family refers to the mother, father, and siblings in the prominent family where the parent was born and raised. In addition to the parents' families of origin, it is understood that the current family members are also an essential source of support in the care of the child with special needs:

"P7: I send him with his older sisters, especially to break his bond with me; I send him to the park with his older sisters." In addition, P1, P2, and P4 expressed a standard view that they trusted their children's grandparents and received help from them.

Sub-theme 3: School Management and Teacher Achievement

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of supportive factors was school management and teacher success. Parents stated that the coordinated work of the school administration is critical for the successful integration of their children diagnosed with ASD into the school environment:

"P1: A good teacher, a good school principal, a good school counselor, if these three work in coordination. Now she is the class princess and the most popular girl. Why? Because the teacher always glorifies her characteristics. She told the students in a good way that she was different."

Sub-themes 4: Sprituality and Resilience

Another sub-theme that emerged in the study under the theme of supportive factors is spirituality and the power of resilience. Parents try to cope with difficulties by using their emotional strength and beliefs while caring for their children:

"P1: I remember very well that I said no. It's good that she is my daughter, and I can offer her all the opportunities; I am someone with that power. I never saw it as a thing. How should I put it, a weakness."

"P3: I mean, whatever God gives us is not punishment but to teach us something."

"P4: It became my reason for gratitude. Thank God very much."

"P9: After all, it is a trust from Allah..."

As can be seen, parents would like easier access to professional support resources and emphasize professional support conducted as group work. Parents emphasize that the social support they receive from their families of origin and their current families is an essential source of support. They also state that the school administration working in coordination can overcome many difficulties that may lead to abuse and neglect. Parents see having a child diagnosed with ASD as a strength rather than a weakness. They see their children as a gift and a trust from God, see the difficulties they experience as an opportunity for learning and development, and accept their children with gratitude.

Discussion, Conclusion and Suggestions

In this study, the views of parents of children with ASD on child abuse and neglect were discussed. The five themes that emerged were the child being in the risk group in terms of abuse and neglect, systemic deficiencies, difficulties experienced by the parent as a risk factor, measures taken against abuse and neglect, and supportive factors. According to the first theme, it was observed that children with ASD are at risk for abuse and neglect due to their developmental characteristics. According to the experiences of the parents, the difficulties children have in terms of social communication make it difficult for them to report abuse or neglect, which may make it easier for them to become victims. In addition, according to the parents, the child's limited judgment is also an important risk factor. Parents observe that their children are at risk for abuse and neglect due to their lack of ability to understand or predict other people's thoughts, beliefs, and intentions. This finding of the study is consistent with other research findings (Berg et al., 2016; Hellström, 2019; Hibbard & Desch, 2007; Kerns et al., 2015; Ricles, 2017) showing that children with ASD are at risk for abuse and neglect due to their developmental characteristics and deficits in social communication. Especially for children with ASD, who are more frequently exposed to sexual abuse, the child's judgment about what is considered sexually inappropriate may be limited. Education can help prevent further victimization (Mandell et al., 2005).

The theme of the child being in the risk group in terms of abuse and neglect overlaps with other risk factors for abuse in the literature. These risk factors include different factors at the parent, family, and community levels (WHO, 1999). Among the risk factors related to the parent, physical and mental illnesses and being a single parent stand out. Research shows that parents of children with special needs are at risk for physical and psychological health problems that are likely to worsen over time (Gerstein et al., 2009; Miodrag & Hodapp, 2010; Peer & Hilman, 2014). In addition, a study found that the divorce rate of parents of children with ASD was higher than that of other parents (Hartley et al., 2010). Social isolation has an important place among family-related risk factors. The child's daily care consumes the parents' energy and time, which causes them to withdraw from social and cultural activities (Breslau, 1982). At the social level, cultural norms emerge as an important risk factor. Other children and families ostracize children with ASD and their families in social settings because ASD symptoms are considered strange (Çakıcı, 2020).

According to the second theme, an important risk factor for abuse and neglect is systemic deficiencies. For example, parents stated that they learned about issues such as ASD and child abuse and neglect on their own and that there was no systematic and planned family training. These findings overlap with the findings that children are in the risk group in terms of abuse and neglect. It is because the inadequacy of the education system prevents parents from better understanding and managing their children's developmental needs and the risk of abuse, which may make children more vulnerable to abuse and neglect. However, in the case of ASD, research shows that all caregivers should be knowledgeable about the signs of abuse and the rules and procedures for reporting suspected child abuse (Legano et al., 2021). In addition, research shows that many workers serving individuals with disabilities do not have appropriate training and knowledge on how to detect and prevent abuse, emphasizing the importance of educational support for families and workers (Fisher et al., 2019; Helton et al., 2018; Legano et al., 2021). This situation is also consistent with some studies conducted in Turkey. For example, the study conducted by Er-Sabuncuoğlu (2016) showed that preschool educators' ASD knowledge levels were too limited to distinguish the child from children with typical development and to support inclusion/integration practices. In another study, Hacıbrahimoglu and Ustaoglu (2019) revealed that pre-service teachers' knowledge about ASD is insufficient.

One of the sub-themes that emerged under the theme of systemic deficiencies is the limitation in educational regulations and inclusion/integration practices. Parents find the duration of state-supported education limited and insufficient and think that their children are educationally neglected and need more intensive education. Negative attitudes towards inclusive education practices or the lack of adequate arrangements in schools can also lead to the child being unable to access his/her right to education and being neglected. Some recent studies from Turkey (Çakıcı, 2020) have shown that children with ASD experience problems in the educational process and that teachers, typically developing children and their families, do not have sufficient knowledge about ASD. In addition, it has been determined that students with ASD are not sufficiently accepted by their peers in the inclusion/integration process (Özgönenel & Girli, 2016). Teachers' attitudes towards inclusion are a key indicator for the successful inclusion/integration education of children with this diagnosis (Garra et al., 2019). The responses from the participants indicate that teachers do not see their children with ASD as part of the classroom. They also stated that their children's teachers were certified teachers and had difficulties providing training. It can be considered an important systemic problem, especially regarding teacher training. In order to overcome these problems, awareness-raising training about ASD should be provided for teachers in public schools and special education institutions. In addition, the training of teachers involved in inclusive education should be regularly monitored, and they should be equipped with up-to-date knowledge and skills about children with ASD during the training process.

One sub-theme that emerged in the study under the theme of systemic deficiencies is the commercial exploitation of special education institutions. Parents

mentioned the lack of supervision of special education institutions and the recruitment of inexperienced or pedagogically inadequate teachers to these institutions, which can lead to child abuse and neglect. In this case, parents' orientation towards more expensive special education institutions puts financial strain on them. Financial challenges of parents is considered as an important risk factor for child abuse and neglect. There is a strong link between economic hardship and the likelihood of childhood abuse and neglect (Bywaters et al., 2020; Walsh et al., 2023). In this respect, it may be recommended that state educational support for children with ASD be increased and private education institutions be inspected. State educational support should be increased in terms of quantity and by improving the qualifications of staff and institutions. In addition, the deterrent effect of the penalties imposed on private education institutions as a result of inspections should also be considered an important issue.

While some findings under the theme of difficulties experienced by parents reveal problems in attachment processes, some findings show that parents can establish strong attachments with their children. In particular, it is known that children with ASD and their parents are at risk for developing insecure attachment models and that the severity of ASD symptoms and developmental delay are associated with less secure attachments (McKenzie & Dallas, 2017; Teague et al., 2017). Along with ASD, as seen in the findings, parents' constant vigilance and surveillance, their exclusion by society, and their internal processes of accepting ASD also challenge them. Although parents do not exhibit a malicious or negligent attitude, it is stated that the individual difficulties they experience may negatively affect their attachment processes with their children and lead to insecure attachment (McKenzie & Dallos, 2017). On the other hand, it is stated that individuals with ASD can establish secure attachment relationships despite showing low motivation in social-emotional interaction and reciprocity (Vivanti & Nuske, 2017). It is thought that this difference in attachment may be because ASD occurs at various levels among individuals due to its spectrum characteristics, as well as the mental state of the parents and variations in parenting styles.

The findings of the study point to two more themes: measures taken against abuse and neglect and supportive factors. Parents tried to take precautions against abuse by avoiding stigmatizing people. In addition to being a disorder, the concept of ASD also includes the sociological concepts of "labeling and stigmatization" (Çakıcı, 2020). Families of children with ASD may experience situations that may cause exclusion due to their children's behaviors and symptoms in social life (Çopuroğlu & Mengi, 2014). However, it is not only symptoms that cause exclusion but also people (Tok et al., 2016). It can be said that ASD needs to be recognized and promoted more in order to reduce exclusion and stigmatization in society. In this context, the training to be given to professionals with social functions, such as healthcare professionals, teachers, psychological counselors/psychologists, and police officers, will increase the widespread impact by reaching a broader audience quickly.

Supportive elements in the lives of parents with children with ASD were expressed as family support, expert support, and teacher support. Participants pointed out that the school administration and teachers' proper process management significantly supported families. It is consistent with similar research findings. In addition to the support services that families with children with ASD receive from experts or institutions, the social support they receive from their immediate environment makes it easier for them to adapt to the situation they are in (Nealy et al., 2012). In addition, it has been found that teachers and other experts' adoption of tried and tested principles and interventions positively affects the quality of life of students with ASD and their families (Bayraklı & Sucuoğlu, 2017). Therefore, it is seen that the findings obtained from the supportive factors theme complement the findings in the theme of measures taken against abuse and neglect because trained teachers and experts can provide the necessary support for parents to protect their children better while at the same time reducing the effects of social factors such as stigmatization and exclusion.

Parents also protect their children from abuse and neglect by regularly monitoring their children and learning about and exercising their legal rights. It points to the importance of parents being active and vigilant. However, it also shows that parents of children with ASD should always be vigilant or that concepts such as maternal guardianship and helicopter parenting may inevitably emerge in parents. There are similar research findings (Keser & Cavkaytar, 2021) that point to the protective attitudes of parents of children with special needs. It brings to mind the concept of care burden. It was also discussed in the introduction of this study that the burden of care can make parents prone to abuse and neglect by straining them. The findings obtained from the theme of parental difficulties and systemic deficiencies as risk factors seem reasonably related. Because it is seen that the difficulties experienced by parents stem from the deficiencies of the existing education and support systems, eliminating systemic deficiencies can prevent the risks of abuse and neglect by providing both educational and economic support. In addition, similar research results (e.g., Kızılkaya, 2023; Sarı et al., 2021) point to the difficulties of participants learning about their legal rights through their efforts and not being told about them in a family education program. In this respect, it may be recommended that all parents with or without children with ASD should be informed about their legal rights and regulations within the scope of family education. In this context, informative guides/brochures can be prepared for parents, including concrete steps on legal rights to protect their children, understanding children's psychological and social needs, and how to act in emergencies. In addition, family training can be disseminated through the Ministry of Family Affairs, and parent-to-parent support programs can be established.

This study comprehensively examines the difficulties faced by parents of children diagnosed with ASD in terms of child abuse and neglect and the measures they take. The findings emphasize that these parents are vulnerable to abuse and neglect due to their children's limitations in areas such as self-expression, reasoning

ability, self-care skills, and privacy perception. In addition, systemic deficiencies, especially the inadequacy of educational arrangements and parental training, reveal that children need more support and protection. Psychological-emotional difficulties and attachment problems experienced by parents are also among the important risk factors. While strategies such as observation, making necessary changes, and defending legal rights stand out among the measures taken against abuse and neglect, the strength of professional and social support resources also plays a critical role in helping parents cope with the difficulties they experience. The study reveals that children with ASD are at high risk for abuse and neglect, that the difficulties experienced by parents may increase these risks, and that a holistic approach is necessary for the safety and well-being of children with ASD and the importance of supportive factors.

Limitations and Implications for Future Studies

It can be said that the study has critical importance in terms of providing insight into the experiences of abuse and neglect of children diagnosed with ASD in Turkey. However, this study also has some limitations. First, the study's sample size is small and limited to interviews with only nine parents. Although it was challenging to reach this group, this situation limits the generalizability of the results. In addition, as in many psychology studies, the fact that most participants were women can also be considered a limitation. It carries the risk of ignoring gender-based differences in parenting experiences. Future studies could better examine gender differences in parental experiences by including male parents. Another limitation of this study is the use of online interviews. Online interviews may make it more challenging to collect in-depth data than face-to-face interviews. However, participants could communicate with the researcher more comfortably and efficiently through online platforms, and concerns such as time, cost, arranging someone to take care of their children were eliminated. In this context, the accessibility and practicality provided by online interviews can be considered a valuable method for future research.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda İstismar ve İhmal: Ebeveynlerin Görüşleri

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
Araştırma Makalesi	31.10.2024	29.01.2025	15.04.2025

Gözde Şakar¹
Hacettepe Üniversitesi

Özlem Haskan Avcı²
Hacettepe Üniversitesi

Öz

Bu çalışma, otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanısı almış çocukların ebeveynlerinin çocuk istismarı ve ihmeline ilişkin bakış açılarını incelemeyi amaçlayan nitel desende bir çalışmadır. Çalışma kapsamında çocuk istismarı ve ihmeline yönelik risk faktörleri ve koruyucu faktörler belirlenmeye ve ebeveynlerin bu konudaki ihtiyaçları anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında dokuz ebeveyn ile 2024 Haziran-Ekim ayları arasında bireysel görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların yaşları 28 ve 46 arasında değişmekte olup 8'i kadın, 1'i ise erkektir. Çocukların yaşları ise 3 ve 12 aralığında değişiklik göstermekte ve çoğunluğunda otizm dışında bir tanı bulunmamaktadır. Ebeveynlerden toplanan veriler tematik analizle incelenmiş 5 temaya ve 18 alt temaya ulaşılmıştır. Araştırmada ortaya çıkan temalar şu şekildedir: 1. Çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması, 2. Sistemsel eksiklikler, 3. Risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar, 4. İstismar ve ihmale karşı alınan önlemler, 5. Destekleyici faktörler. Çalışmanın bulguları, ilgili literatür ışığında tartışılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bulgular doğrultusunda, OSB tanısı olan çocuklara yönelik devlet eğitim desteğinin artırılması, özel eğitim kurumlarının denetlenmesi, OSB'nin daha fazla tanıtılması ve ebeveynlere yasal haklar ve yönetmelikler konusunda aile eğitimleri yoluyla bilgi verilmesi önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Çocuk istismarı ve ihmali, otizm, otizm spektrum bozukluğu, ebeveynlik, aile.

¹*Sorumlu Yazar:* Araştırma Görevlisi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: gozdrn@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1242-1518>

²*Doçent Doktor,* Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta:haskan@hacettepe.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4903-6584>

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), sosyal ve iletişimsel işlevlerdeki bozukluklar ve kısıtlı ilgi alanları ve tekrarlayıcı davranışların varlığı ile karakterize bir nörogelişimsel bozukluktur (APA, 2013). OSB'nin yaygınlık oranının dünya genelinde %1,035 olduğu tahmin edilmektedir (MacKay vd., 2017). OSB'nin artan yaygınlığı (Baio vd., 2018) ve engelli çocukların olumsuzluklara karşı savunmasızlığı (Hoover ve Kaufman, 2018) göz önüne alındığında, OSB'li çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla, istismar ve ihmale ilişkin daha fazla veriye ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocuk İstismarı ve İhmali: Genel Bir Bakış

Carlson vd. (2020) tarafından yapılan sistematik bir inceleme, dünya çapında çocukların ve ergenlerin neredeyse üçte ikisinin önemli olumsuz çocukluk olayları yaşadığını bulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020), çocuk istismarını “18 yaşın altındaki çocuklara yönelik istismar ve ihmale ve çocuğa gerçek ya da potansiyel olarak zarar verme” olarak tanımlamaktadır. Zarar verme genellikle fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ve ihmali kapsayacak şekilde yorumlanmaktadır (Felitti vd., 1998). Ancak araştırmacılar giderek artan bir şekilde çocuk istismarı tanımına aile içi istismara maruz kalmayı da (Gardner vd., 2019) dahil etmektedirler. İstismar, ihmale ve diğer aile içi şiddet biçimleri, bir çocuğun erken yıllarında yaşayabileceği en yoğun stres kaynakları arasında kabul edilmektedir (WHO, 2018). Bu bakımdan istismar önemli bir halk sağlığı sorunudur.

İstismar ve ihmalin nedenlerini kendi perspektiflerinden ele alarak, bu olguları farklı boyutlarıyla anlamaya ve açıklamaya çalışan çeşitli teorik yaklaşımlar söz konusudur. Örneğin sosyal öğrenme teorisi, istismara uğrayan bireylerin, şiddetli ve suçlu davranışları, başkalarını gözlemleyerek ve onların davranışlarını taklit ederek öğrendiklerini ileri sürmektedir (Currie ve Tekin, 2012). Buna karşılık travma odaklı teoriler travmanın gelişim süreçlerine olan etkisini ele almaktadır. Bu bakış açısına göre çocuk istismarı ve ihmali, normal gelişim süreçlerini ciddi bir şekilde engelleyebilen ve sıklıkla uzun süreli davranışsal, duygusal ve psikofizyolojik düzensizliklere yol açan kronik bir kişiler arası travma olarak kabul edilmektedir (Milot vd., 2015). Ekolojik sistemler teorisine göre, çocuk istismarı ve ihmali, yalnızca çocuğun bireysel durumu ile ilgili bir sorun değil, aynı zamanda ailesi, çevresi ve daha geniş sosyal-kültürel bağlamla birlikte değerlendirilmesi gereken bir durumdur (Hamilton-Giachritsis ve Pellai, 2017). Her bir yaklaşımın sunduğu bakış açıları, istismar ve ihmale olgularının daha iyi anlaşılmasına ve önlenmesine yönelik stratejiler geliştirilmesine yardımcı olabilir.

İstismar ve ihmalin fiziksel ve ruhsal anlamda olumsuz sonuçları olduğuna dair kanıtlar vardır (Hughes vd., 2017). İstismar ve ihmale, çok çeşitli fiziksel, psikolojik ve toplumsal sonuçlara yol açabilir; hatta ölüme dahi neden olabilir (Seppälä vd., 2021; Strathearn vd., 2020). Bu nedenle, istismar ve ihmale karşısında kırılğan olabilecek kitleleri anlamak hem önleme hem de erken müdahale için önemli bir hedeftir. Bununla birlikte, bir meta-analiz çalışmasında (Stoltenborgh vd., 2015) çocuk istismarıyla ilgili araştırmalarda ağırlıklı olarak cinsel istismara

odaklanıldığı, ancak psikolojik istismara (duygusal istismar ve/veya ihmal) ve farklı istismar türlerinin bir arada olduğu durumlara daha az odaklanıldığı bulunmuştur. Bununla birlikte, istismar ve ihmal genel anlamda yeterince bilinmemekte ya da rapor edilmemektedir. Bentley vd. (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, Birleşik Krallık'ta çocuk istismarının sıklıkla tanımlanmadığı, bildirilmediği veya kayıt altına alınmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kayıtlara geçmeyen vaka sayısı düşünüldüğünde, istismar ve ihmale ilişkin yürütülecek çalışmaların konuyu aydınlığa kavuşturma bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

OSB'li Çocukların İstismarı ve İhmali

Dünya çapında, engeli olan çocukların olmayan çocuklara göre en az üç kat daha fazla kötü muameleye maruz kalma olasılıklarının olduğu tahmin edilmektedir (Legano vd., 2021). Bununla birlikte, çocuk istismarı ve ihmali engellilik türüne göre de değişebilir. Farklı engel türlerine sahip çocuklar, kendilerine özgü nörogelişimsel profilleri ve destek ihtiyaçları bakımından sıklıkla önemli ölçüde farklılık göstermektedir (Helton ve Bruhn, 2013). Daha yüksek düzeyde işlevsellığe sahip engelli çocukların daha fazla fiziksel istismara uğradıkları; OSB ve/veya zihinsel engelli tanısı olan çocuklarınsa daha fazla fiziksel ihmale uğradıkları belirtilmektedir (Legano vd., 2021 ; McDonnell vd., 2019). OSB'li çocukların normatif sosyal davranışları benimsemeye deneyimledikleri farklılıkların onları kurban haline getirmesi mümkündür (Kerns vd., 2015). Sözlü olmayan etkileşimleri yanlış anlama veya karşılıklı konuşmalarda uygunsuz yanıt verme (Hellström, 2019) gibi özellikleri OSB'li çocukların saldırganlığa uğrama riskini artırabilir. Bazı araştırmalar, OSB'li bireylerin stresli ve travmatik yaşam olayları yaşama risklerinin daha yüksek olduğunu ve gelişimsel yetersizliği olan çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre 1,5-3 kat daha fazla kötü muamele görme riskleri olduğunu göstermiştir (ör. Hibbard ve Desch, 2007).

Kanıtlar, OSB'li çocukların OSB'li olmayan akranlarına kıyasla istismar ve ihmale maruz kalma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Berg vd., 2016; Rigles, 2017). Hoover ve Kaufman (2018), OSB'li çocukların ebeveynlerinin boşanması, gelir yetersizliği ve zorbalık dahil olmak üzere olumsuz çocukluk yaşantıları için risk altında olduğunu bulmuştur. Güncel sistematik derleme ve metaanaliz çalışmaları, OSB'li bireylerin çocuk istismarına ve zorbalığa maruz kaldıklarını ve yaklaşık %44'ünün mağdur olduğunu (Hartley vd., 2024; Trundle vd., 2023) göstermiştir. Engelli çocuklarla ilişkilendirilen bir kavram olarak bakım yükü, bakım verenleri maddi, duygusal ve fiziksel anlamda zorlayabilmektedir. Bakım yükü konusunun yeterli biçimde ele alınmaması ve ebeveynlerin desteklenmemesi, onlarda öfke ve hayal kırıklığı yaratabilir ve bu da çocuk istismarındaki artışla ilişkili olabilir (Hibbard ve Desch, 2007; Legano vd., 2021). Fiziksel ve cinsel istismar, OSB'li bireylerde intihar düşüncesi veya girişimi riskini artırmakta (Richa vd., 2014) olduğu için son derece risklidir. Dolayısıyla, OSB'li bireylerin istismarı ve ihmali konusundaki çalışmalara ihtiyaç vardır.

Mevcut Çalışma

Türkiye’de OSB ile ilgili yapılmış pek çok çalışma olsa da bu çalışmaların ağırlıklı olarak ebeveynlerin ruh sağlıklarına (Gönen vd., 2014; Güller ve Yaylacı, 2022; Sadıç vd., 2024; Öz vd., 2020) ve aile ilişkileri ve evliliğe (Dalkılıç ve Güloğlu, 2016; Deniz ve Göller, 2017; Yavuz ve Gümüşkaya, 2021) odaklandığı görülmektedir. Ayrıca OSB’li çocuklarda kötü muamele oranlarının arttığını belgeleyen çalışmaların çoğu, ruh sağlığı tedavisi gören çocuklara ilişkin ebeveyn bildirimlerine dayanmaktadır; bu verilerin OSB’li çocukların tamamını temsil etmeyeceği düşünülmektedir (Brenner vd., 2017). Dolayısıyla, alanyazında örneğin Türkiye’de yaşayan OSB’li çocukların istismar ve ihmal yaşantılarına ilişkin bir boşluk söz konusudur. OSB’li bireylerin sosyal iletişimle ilgili eksikliklerinden dolayı, bu konuda ebeveynlerinden bilgi almak daha sağlıklı olabilmektedir. Bu bakımdan, bu çalışmada nitel bir metodolojiye dayanarak OSB’li çocukların ebeveynlerinin gözünden istismar ve ihmalin ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

4. OSB tanısı almış çocuğu olan ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin görüşleri nelerdir?
5. OSB tanısı almış çocuğu olan ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin ihtiyaçları nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması, geçerlik ve güvenirlik, etik kurul kararı ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmektedir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada OSB tanılı çocukların ebeveynlerinin istismar ve ihmale ilişkin algılarını daha derinlemesine anlamak ve ayrıntılı betimlemeler sağlamak amacıyla nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir (Sheperis vd., 2009). Katılımcıların bakış açılarını incelemek, ortak ve farklılaşan yönleri belirlemek için tematik analiz kullanılmıştır. Tematik analiz, veride yer alan temaları tanımlamak, analiz etmek ve raporlamak için kullanılan bir analiz yöntemidir (Braun ve Clarke, 2006).

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcıları, OSB tanısı almış çocukların ebeveynleridir. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Amaçlı örnekleme ile bilgi açısından zengin durumların derinlemesine anlaşılabilmesi belirtilmektedir (Patton, 2002). Bu çalışmadaki katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Belirlenmiş bir dizi kriteri karşılayan tüm durumların incelenmesi ölçüt örnekleme olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu doğrultuda, çalışmaya dahil edilecek ebeveynlerin seçiminde uygulanacak kriter olarak 3-12 yaş aralığında OSB tanısı almış bir çocuğa sahip olmak belirlenmiştir.

Hariç tutma kriteri ise psikopatolojik rahatsızlığı olup tedavi görüyor olmasıdır. Veri toplama sürecinde verilen ölçüt kullanılarak ilk katılımcılara ulaşılmış, daha sonra bu katılımcılara çalışmaya uygun başka kişileri tanıyıp tanımadıkları sorulmuştur. Kartopu örnekleme olarak adlandırılan bu yaklaşım, bilgi açısından zengin bilgi kaynaklarını veya kritik vakaları bulmak için kullanılan bir örnekleme yöntemidir (Patton, 2002). Araştırmacı, kartopu örnekleme yöntemiyle gönüllü katılımcılara ulaşmış ve veri doygunluğuna ulaşana kadar görüşmeler yapmıştır. Çalışmada aynı durumu paylaşan bireylere ulaşılabilmesini sağladığı için bu yöntem tercih edilmiştir. Nitel veriler, dokuz katılımcıyla yapılan tek seferlik yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Nitekim altı görüşmenin, anlamlı temaların ve faydalı yorumların çoğunu yakalamak için yeterli olduğu belirtilmektedir (Guest vd., 2006). Bu çalışmada da benzer bir eğilim gözlemlenmiş ve dokuzuncu katılımcıdan sonra yeni temaların ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1*Demografik Bilgiler*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim düzeyi	Evlilik durumu	Çocuk Sayısı	OSB tanılı çocuğun sırası	OSB tanılı çocuğun yaşı	Ek tanı durumu
K1	Kadın	35	Doktora	Bekar	1	1	7	Dil konuşma bozukluğu
K2	Kadın	34	Lise	Evli	2	2	5	Yok
K3	Kadın	46	Önlisans	Evli	3	1	12	Fiziksel engel
K4	Kadın	30	Ortaokul	Evli	3	3	5	Yok
K5	Erkek	45	Ortaokul	Bekar	2	2	11	Dil konuşma bozukluğu
K6	Kadın	30	Lise	Evli	1	1	3	Yok
K7	Kadın	43	Lise	Evli	3	3	6	Yok
K8	Kadın	28	Lise	Evli	1	1	6	Yok
K9	Kadın	34	Lisans	Evli	2	1	5	Yok

Katılımcıların sekizi kadın, biri ise erkektir ve yaşları 28 ve 46 arasında değişmektedir. Katılımcıların çoğunluğu lise mezunudur; yalnızca ikisi bekar olup, diğerleri evlidir. Ailedeki çocuk sayısı 1 ve 3 arasında değişmekte olup, çoğunlukla ilk çocukları otizm tanısı almıştır. Çocuklarının yaşları ise 3 ve 12 arasında değişmektedir. Çocukların çoğunluğunda otizm dışında bir tanı bulunmamaktadır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplamak için bireysel görüşmelerde kullanılmak üzere çalışmada geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş ya da görüşmenin gidişatına göre yeni soruların sorulabildiği kısmi olarak esnek bir veri toplama yöntemidir (Ekiz, 2013; Güler vd., 2015). Formun hazırlanması için öncelikle konu ile ilgili literatür taranmış ve bir taslak form oluşturulmuştur (Aktu, 2021; Tümlü, 2021). Daha sonra 13 sorudan oluşan taslak form, kapsam geçerliliği adına çocuk istismarı ve ihmali konusunda çalışan iki uzman ile otizm konusunda çalışan bir uzmana gönderilerek uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlardan gelen geri bildirimler doğrultusunda formun giriş kısmına istismar ve ihmale yönelik daha basit ve anlaşılır bir tanımın eklenmesi, aynı kategoride olabilecek soruların alt sorular şeklinde düzenlenmesi, soruların yerlerinin değiştirilmesi ve iki sorunun daha eklenmesi gibi gerekli düzenlemelere gidilerek formda yer alacak sorulara son hali verilmiştir. Görüşme soruları; ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmeline ilişkin görüşleri ve ihtiyaçlarıyla ilgilidir. Örneğin; “Sizce çocuğunuzun OSB tanısının olması onun istismar ve ihmal riskini arttırmakta mıdır?”, “Çocuğunuz istismar ve ihmalden korumak için aldığınız önlemler veya tedbirler nelerdir?”, “Bir ebeveyn olarak çocuğunuz istismar ve ihmalden korumak için hangi konularda bilgiye ihtiyaç duyuyorsunuz?” gibi sorular sorulmuştur. Görüşme formunda ayrıca, görüşülen kişinin medeni durumu, çocuk sayısı, otizm tanısı almış çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu, çocuğun ek bir tanısının olup olmadığı, çocuğun yaşı gibi özellikleri belirlemeye yönelik sorular da mevcuttur. Görüşme formunun hazırlanmasından sonra yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alacak soruların kullanılabilirliğini belirlemek adına 55 dakika süren bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmada elde edilen veriler, ana çalışma kapsamındaki analizlere dahil edilmiştir. Çünkü pilot çalışma ana çalışmanın çalışma tasarımı aşamasında kapsamlı bir şekilde planlanmıştır. Pilot çalışmanın bulguları sayesinde anlaşılmakta zorluk yaşanan ve amacına uygun olmayan yanıtların geldiği sorular daha anlaşılır hale getirilerek görüşme formu son halini almıştır. Örneğin; “Çocuğunuz istismar veya ihmale maruz kalması sonrası herhangi bir bildirimde bulunabildiniz mi?” sorusuna katılımcı, çocuğuna “Bu seninle ilgili değildi, benimle ilgiliydi.” şeklindeki açıklamalarıyla yanıt vermiştir. Yanlış anlaşıldığı için soru, “Çocuğunuzun ihmal veya istismara maruz kalması sonucunda ilgili kurumlara suç bildiriminde bulundunuz mu?” şeklinde düzenlenmiştir. Yine “Bir ebeveyn olarak o süreçte siz duygusal olarak neler yaşadınız?” sorusuna yanıt olarak katılımcı çocuğunun otizm tanısı aldığı süreçte yaşadığı zorluklardan bahsetmiştir. Ancak sorulmak istenen çocuğun istismar veya ihmale maruz kalma sürecinde ebeveynin neler yaşadığıdır. Dolayısıyla soru “Bir ebeveyn olarak çocuğunuz istismar veya

ihmale maruz kaldığı süreçte siz duygusal olarak neler yaşadınız?” şeklinde revize edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışma için öncelikle Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma etik kurul onayı alınmıştır. Ardından araştırmacılar gönüllü katılımcılar bulmak amacıyla Ankara Otizm Vakfı ve Ankara'daki bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine ulaşımlardır. Çalışmanın amacı kurum yöneticilerine açıklanarak, ebeveynlere duyuru yapmaları istenmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılarla görüşülerek çalışma hakkında bilgi verilmiş ve görüşme randevuları oluşturulmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü katılımcılara etik onay ve bilgilendirilmiş onam formları çevrimiçi kanallar aracılığıyla ulaştırılmıştır. Görüşmeler ebeveynlerin bakım yükünden dolayı evden çıkma zorluğu ve zaman kısıtlaması göz önünde bulundurularak çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım, özellikle engelli çocuğu olan ebeveynlerin zamanlarının büyük bir kısmını çocuklarının bakımına ayırmaları (Öztürk, 2011) ve bu nedenle yarı zamanlı çalışmayı ya da çalışmamayı tercih etmeleri (Doğru ve Arslan, 2008) gibi literatür bulgularıyla da desteklenmektedir. Yalnızca bir katılımcı ile uygun koşullar sağlandığı için görüşme yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler, ilk araştırmacı tarafından yürütülmüştür.

Görüşmeyi kabul eden katılımcılarla Zoom yazılımı kullanılarak bireysel görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler 21 ila 55 dakika sürmüştür. Görüşme kayıtları, ilk araştırmacı tarafından kelimesi kelimesine yazıya dökülmüştür. Veri toplama ve analiz süreçleri, veri doygunluğuna ulaşana kadar eşzamanlı olarak yürütülmüştür. Veri toplama ve analiz süreçlerinde yeni bilgiler kod listesinde önemli bir değişikliğe sebep olmadığında doygunluğa ulaşılmıştır (Guest vd., 2006).

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ile kastedilen, inanırılık ve aktarılabirliktir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmalarda inanırılığı artırmak için kullanılan yöntemlerden biri uzman incelemesidir. Uzman incelemesi ile çalışmanın çeşitli boyutlarının gözden geçirilmesi objektif bir değerlendirme sağlamaktadır (Creswell ve Creswell, 2018). Bu bağlamda, alanın çeşitli uzmanlarından yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanması, nitel verilerin yazılı dökümü, temalaştırma süreci ve raporlaması aşamalarında geri bildirim alınmıştır. Böylece araştırmacı kendi yaklaşımını ve bu yaklaşımın olası etkilerini görme imkânı bulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Görüşmeler, araştırmacılar tarafından geliştirilen özel görüşme protokolü doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Görüşme protokolü, yönlendirici soruların ve katılımcılara dair bilgilerin kaydedilebileceği bölümleri içeren bir dökümandır (Güler vd., 2015). Nitel araştırmalarda inanırılığı artırmak için kullanılan yöntemlerden biri de ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplamaktır. Ayrıca süreç boyunca verilen kararlar hakkında detaylı notlar tutmanın denetlenebilirliği de arttırdığı ifade edilmektedir (Roberts ve Priest, 2006). Bu nedenle yarı yapılandırılmış görüşmeler ile derinlemesine bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. İnanırılığı etkileyen bir

diğer unsur da katılımcı teyididir. Katılımcı teyidi elde edilen verilerin gerçeği temsildeki yeterlilik derecesini anlamaya yardımcı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda katılımcı teyidi alabilmek için bireysel görüşmelerin hemen ardından araştırmacı görüşlerin özetini sunmuş ve bu özetle birlikte farklılıklar ve eksiklikler tamamlanmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda aktarılabirliği etkileyen önemli bir faktör ise ayrıntılı betimleme sürecidir. Ayrıntılı betimlemeler ile okuyucular araştırmanın yapıldığı ortama taşınabilmektedir (Creswell ve Creswell, 2018). Bu nedenle, araştırma süreci, soru hazırlama ve veri toplama süreci ile verilerin analizi, mümkün olduğunca ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir ve katılımcılardan elde edilen veriler olduğu gibi sunulmaya çalışılmıştır. Ancak katılımcıların demografik bilgileri, önyargıyı önlemek amacıyla yazılı dökümlerde gizlenmiştir. Nitel araştırmalarda araştırmacı bir araç olduğundan, araştırma konusu ve çalışma alanı hakkında araştırmacının önceden sahip olduğu bilgilerin belirtilmesi de gerekli görülmektedir (Patton, 2002). Bu çalışmada ilk araştırmacı, doktora tezi kapsamında otizm alanında çalışmalarını sürdürmektedir. Ebeveynlik, çocukluk yaşantıları, kültürel duyarlılık gibi konularla ilgilenmektedir. İkinci araştırmacı ise yaklaşık on beş yıldır evlilik ve aile danışmanlığı alanında çalışmalarını yürütmekte olup, rehabilitasyon danışmanlığı alanında da yayınları ve danışmanlığını yaptığı tezler bulunmaktadır.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik ile kastedilen tutarlık ve teyit edilebilirlik olup, bunlar için alınabilecek en önemli önlemler, araştırmanın temel aşamaları, araştırmacının kendi konumu, araştırmaya yaklaşımı ve yaptığı kontroller hakkında ayrıntılı ve açık bilgi vermesi olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda katılımcıların görüşleri bulgulara olduğu gibi verilmiş, alıntılar verilirken araştırmacı notlarından yararlanılarak ayrıntılı ifadelerle açıklanmaya çalışılmış ve sürecin aşamaları detaylı olarak anlatılmıştır.

Etik Kurul Kararı

Çalışmanın etik kurul onayı Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulundan alınmıştır (E-51944218-300-00003550768, Tarih: 23.05.2024).

Verilerin Analizi

Çalışmanın amaçları doğrultusunda, öncelikle görüşme kayıtları bir araştırmacı tarafından deşifre edilmiştir. Çalışmada belirli kurallara göre yapılan kodlamalarla metindeki bazı kelimelerin daha küçük içerik kategorilerine ayrılarak özetlendiği, sistematik ve tekrar edilebilir bir yöntem olan içerik analizi kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2016). Bu analizde esas olan verilerin kodlanması, temaların bulunması için kodların bir araya getirilmesi, elde edilen sisteme göre ulaşılan verilerin düzenlenmesi ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Braun ve Clarke'ın (2006) tematik analizine uygun olarak, ilk araştırmacı ilk adımda veri setine aşına olabilmek için veriyi tekrar tekrar ve aktif bir şekilde okumuştur. Verilerin tüm yönlerini daha iyi anlayabilmek için veri seti boyunca yeniden okuma işlemi

gerçekleştirilmiştir. İkinci aşamada araştırmacı, katılımcıların bakış açılarını anlamlı bir şekilde yansıtan en temel birimleri (kelime, cümle, paragraf vb.) adlandırmaya çalışmıştır. Bu aşamada araştırmacılar bağımsız kodlama yapmışlardır. Verilere dayalı olarak, kodları belirli kategoriler altında gruplandırabilecek genel temalar belirlenmiş ve bu temalar üzerinden bulgular yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmacılar yaptıkları kodlamaları birbirleriyle karşılaştırmış ve temalar netleştirilmiştir. İki bağımsız kodlayıcı tarafından yapılan kodlama sonucu görüş birliği oranı %86.1 olarak bulunmuş olup, bu oran yüksek bir güvenilirlik düzeyini göstermektedir (Miles and Huberman, 1994). Çalışma sonucunda beş ana tema ve on sekiz alt tema ortaya çıkmıştır.

Bulgular

Çalışmadan elde edilen bulgular, otizm tanısı almış çocuğu olan ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmali görüşlerine ilişkin beş ana yönü ortaya koymaktadır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan beş tema şunlardır: 1. Çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması, 2. Sistemsel eksiklikler, 3. Risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar, 4. İstismar ve ihmale karşı alınan önlemler, 5. Destekleyici faktörler. Bu temalar ve alt temaları Tablo 2’de sunulmuş ve aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 2

Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt Temalar	Katılımcılar
Çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması	Çocuğun kendini ifade becerilerindeki sınırlılık	K1, K5
	Çocuğun muhakeme gücündeki sınırlılık	K2, K1, K8
	Çocuğun öz bakım becerilerindeki sınırlılık	K6, K1
	Çocuğun mahremiyet algısındaki sınırlılık	K4, K3
Sistemsel eksiklikler	Eğitimsel düzenlemeler ve kaynaştırma uygulamalarındaki sınırlılık	K3, K5, K6, K1
	Ebeveyn eğitimlerinin eksikliği	K5, K6, K7, K1, K8, K9, K2
	Özel eğitim kurumlarının ticari istismarları	K1, K6
Risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar	Ebeveynin psikolojik ve genel iyilik hali	K3, K2, K1, K4, K7, K9, K8, K6, K5
	Bağlanma problemleri	K2, K7, K1, K6
	Helikopter ebeveyn/anne bekçiye dönüşmek	K7, K2, K3, K4, K5, K6, K1
	Dini/dünya görüşü açısından çelişki yaşamak	K3

Tablo 2 (devamı)

İstismar ve ihmale karşı alınan önlemler	Gözlem ve takip Gerekli değişiklik ve uyarlamalar Yasal hakları öğrenme ve kullanma	K1, K9 K1, K7 K3, K7, K1
Destekleyici faktörler	Profesyonel destek kaynakları Sosyal destek kaynakları Okul yönetimi ve öğretmen başarısı Maneviyat ve kendini toparlama gücü	K6, K7, K9, K2 K7, K1, K2, K4 K1 K1, K3, K4, K9

Tema 1: Çocuğun İstismar ve İhmal Açısından Risk Grubunda Yer Alması**Alt Tema 1: Çocuğun Kendini İfade Becerilerindeki Sınırlılık**

Çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan biri çocuğun kendini ifade becerilerindeki sınırlılıktır. Ebeveynlerin görüşlerine göre çocuklar kendilerini çok sınırlı düzeyde ifade edebilmeleri veya hiç ifade edememeleri sebebiyle istismar ve ihmale açık hale gelmektedirler. Ebeveynlere göre otizm tanısına dil konuşma bozukluğu tanısının da eşlik ettiği durumlar çocuğu korumak açısından daha zorlayıcı olabilmektedir:

“K5: Çünkü çocuğum konuşmayan bir çocuk. En fazla üç cümle kuran bir çocuk. Her türlü istismara açık bir çocuk.”

“K1: Dil ve konuşma bozukluğu olmayanlar belki daha iyidir ama onlar da istismara gerçekten çok açık oluyorlar.”

Ebeveynler bu durumun kendilerini, çocuklarını istismar ve ihmalden koruma noktasında en çok zorlayan ve çaresiz hissettiren unsurlardan biri olduğunu dile getirmektedirler:

“K1: İçinde yaşamasın söyleyebilsin yani. Hani bu söylenecek bir şey. Gelsin annesine, ortamda kim varsa gitsin öğretmenine, gitsin belki de bir yabancıya hani bunu anlatabilsin. Bunu saklamasın yani. Bunu anlatabilmesini isterdim.” K5 de çocuğunun tüm gün eğitim kurumunda ne yaşadığını bilemediği için endişeli olduğunu ifade etmektedir.

Alt Tema 2: Çocuğun Muhakeme Gücündeki Sınırlılık

Çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri çocuğun muhakeme gücündeki sınırlılıktır. Ebeveynler çocuklarının, diğer insanların düşüncelerini, inançlarını, niyetlerini anlama veya tahmin etme yeteneğindeki eksiklikten dolayı istismar ve ihmal açısından risk altında olduklarını şu cümleler ile ifade etmektedirler:

“K2: Tabii ki çünkü o karşısındaki kişinin ne şekilde yaklaşacağını ya da zararı olup olmayacağını ya da zararı da olmasa hani amacını anlamayacak şekilde yani otizmlili çocuklar.” K1 de çocuğunun muhakeme yeteneğinin zayıf olduğunu ve bu nedenle kolayca kandırılabilirliğini belirtmektedir.

Bu aşamada ebeveynler duygusal zekaya da değinmektedirler. Duygusal zeka, daha sağlıklı kararlar alınmasını sağlayan ve muhakeme yeteneğini güçlendiren yapılardan biridir. Ebeveynler muhakeme gücünü etkileyen unsurlardan özellikle çocuklarının duygusal zekalarının düşük olmasının onları istismar ve ihmale açık hale getirdiğini ifade etmektedirler:

“K8: Şöyle mesela şimdi bir insan ona bağıyor ya sevinçle bağmaya da korkuyor. Sinirle bağmaya da korkuyor. Onları mesela hiç seçemiyor. Kızma bilmiyor yani. Duyguları bilmiyor diyeyim hocam.” K1 de çocuğunun duygusal zekasının oldukça düşük olduğunu belirtmektedir.

Alt Tema 3: Öz Bakım Becerilerindeki Sınırlılık

Çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri de çocuğun öz bakım becerilerindeki sınırlılıktır. Ebeveynler çocuklarının öz bakımlarında kendilerine yetecek düzeye gelmelerini istismar ve ihmalden korunmaları için öncelikli amaç olarak görmektedirler. Katılımcıların ifadelerinde OSB tanısı olan çocukların öz bakımlarında başkalarına muhtaç olmaları sebebiyle de istismar ve ihmale açık olabildikleri görülmektedir:

“K6: Tuvalet eğitime başlamaya çalışıyoruz ama çocuk altına yaptığının, tuvalete yaptığının bilincinde değil tam olarak. Anlayamıyor. Algısı sınırlı tamamen yok değil ama bu tarz şeyleri algılayamıyor.” K1 de çocuğunun kendisi olmadan öz bakımını yapıp yapamayacağına dair endişelerini dile getirmektedir.

Alt Tema 4: Mahremiyet Algısındaki Sınırlılık

Çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri ise çocuğun mahremiyet algısındaki sınırlılıktır. OSB tanısı almış çocukların ebeveynleri, çocuklarının sosyal ve kişisel sınırlarını anlayamamalarının da onları istismar ve ihmale açık hale getirdiğini düşünmektedirler:

“K4: Yani hayır demeyi, “Hayır!”, bilmesi lazım. Yani gidip tanımadığı insanlara sarılmaması lazım, öpmemesi lazım. Karşımıza çıkan kişiler iyi niyetli olmayabilir. Hiç değilse bir alışveriş merkezinde birinin kucağına gidip oturabilir.”

Ebeveynler bu sınırlılığa boyun eğmek yerine çocuklarının kendilerine ait özel alanları tanıması ve bu alanları koruması için çocuklarına mahremiyet eğitimi vermeye çalışmaktadırlar. Fakat ebeveynler her ne kadar bildikleri doğrultusunda çocuklarına mahremiyet eğitimi verseler de geri dönüt alamamakta ve çocuklarının anladıklarından emin olamamaktadırlar:

“K3: Hani üstünü falan çıkartma davranışları oluyor bazen sönüyor bazen geliyor bunu öğretmeye çalışıyoruz ayıp olduğunu, bakılmaması gerektiğini. Ama bunu şey yapamıyoruz yani bu hafif engellilerde bile görülebiliyor bazen.”

Görüldüğü gibi OSB tanılı çocuğun kendini yeterli düzeyde ifade edememesi hem çocuk hem de ebeveyn için istismar ve ihmal bağlamında en ciddi güçlüklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra çocuğun özellikle duygusal zekasının da düşük olmasından kaynaklı muhakeme gücü zayıflığı çocuğu istismar ve ihmale daha açık hale getirmektedir. Çalışmada ortaya çıkan ve çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer almasına sebep olan diğer unsurlar ise öz bakımları konusundaki muhtaçlıkları ve kendilerini korumaları için gerekli olan mahremiyet algılarının sınırlı olmasıdır.

Tema 2: Sistemsel Eksiklikler

Alt Tema 1: Eğitimsel Düzenlemeler ve Kaynaştırma Uygulamalarındaki Sınırlılık

Sistemsel eksiklikler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan biri eğitimsel düzenlemeler ve kaynaştırma uygulamalarındaki sınırlılıktır. Ebeveynler devlet destekli eğitimin süresini kısıtlı ve yetersiz bulmakta, çocuklarının eğitimsel olarak ihmal edildiğini düşünmekte ve daha yoğun bir eğitime ihtiyaç duymaktadırlar:

K3, K5 ve K6 ortak bir görüşü paylaşarak devletin sağladığı haftalık eğitim süresinin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını ifade etmektedirler. Bu noktada ebeveynler nitelikli personel konusuna da dikkat çekmektedirler. Nitelikli personelin hem özel gereksinimli çocukların eğitimine yönelik bilgi ve donanımına sahip olması hem de empati ve iletişim becerilerinin güçlü olması gerekmektedir. Ebeveynler eğitimsel ihmalin önüne geçebilmek için eğitim süresinin arttırılmasının yanı sıra nitelikli personel istihdamına da ihtiyaç duymaktadırlar:

“K1: Bir tane stajyer çocuk gelmiş. Bağırma bak senin boğazını keserim demiş. Eve geldi bir şey demeye çalışıyor. Kızım ne demeye çalışıyorsun? İşte boğaz kesmek... Bunu kim dedi? Abi dedi.”

“K3: Üç aylık bir sertifikayla onlar da ne yapacağını bilemiyor. Onlar da bize soruyor. O yüzden bu işin artık adam gibi yapılmasını istiyorum tabiri caizse.”

Nitelikli personelin yanı sıra ebeveynler çocuklarının sınırlı da olsa kaynaştırma eğitimine dahil edilmelerini talep etmekte ve farklı engel düzeyine sahip çocukların bir arada bulunmasının özellikle daha iyi durumda olan çocuk için ihmale neden olduğunu ifade etmektedirler:

“K3: Şu yönden, ben çocuğumu ne kadar ağır olursa olsun, bir koç, bir özel eğitim öğretmeni eşliğinde baştan itibaren kaynaştırma almasını ve öyle devam etmesini isterdim. Yani 2 saat de olsa normal çocukların içerisinde. Yani bu Türkiye'nin bir eksikliği diye düşünüyorum. Yani öyle ayrı özel eğitim okullarında falan çok ilerlemiyor çocuk. Çünkü kendisinden daha ağır çocuklar da oluyor. E benim çocuğum başkasını etkiliyor. Eğitim konusunda bir ihmale uğradığını düşünüyorum bilhassa otizmde.”

Ayrıca ebeveynler kaynaştırma eğitiminde çocuğun bireysel özelliklerinin göz ardı edilmesinin, çocuk üzerinde yol açtığı olumsuz etkiye de dikkat çekmektedirler:

“K1: Okuma yazma sınıfta öğrenen ilk üç kişiden ama bizim öğretmen çok ödev veriyor. ... 'da diğer çocuklar gibi yapıyor. Sonra ... saçkıran oldu. Ya bire giden çocuk saçkıran olur mu?”

Alt Tema 2: Ebeveyn Eğitimlerinin Eksikliği

Sistemsal eksiklikler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri ise ebeveyn eğitimlerinin eksikliğidir. Ebeveynlerin eğitim eksikliğinden kaynaklanan çocuk istismarı ve ihmali konusunda doğru olmayan bilgileri ve istismar ve ihmal yaşantıları mevcuttur:

K5 öğretmenlerin kızmasını veya vurmasını normal karşılamakta, K6 ise sesini yükseltmeden ve bağırmadan çocuğunun anlamayacağını düşünmektedir. K7 de bilinçlenmeden önce, çocuğunun bir yıl boyunca süre sınırı olmaksızın telefonda vakit geçirmesine müsaade ettiğini belirtmektedir. Eğitim eksikliğinden dolayı ebeveynler çocuklarına nasıl davranmaları gerektiğini tam olarak bilmemekte, çocukların istismarı ve ihmaline ilişkin daha fazla bilgi ve eğitime ihtiyaç duymaktadırlar:

“K1: İstismar nedir? Ne değildir? Hangi durumlar istismara girer? Hangileri girmez? Hangi istismar durumlarında hangi davranışlarda ben çocuğuma karşı bulunmalıyım?” K7, K8 ve K9 da ortak bir şekilde, çocuklarına mahremiyet eğitimi verirken yetersiz kaldıklarını ve bu konuda daha kapsamlı bilgiye ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler.

Çocuklarının kendini ifade becerilerindeki sınırlılıktan dolayı istismar ve ihmal durumunu anlamakta zorlanan ebeveynler, bu eğitimler ile özel durumdaki çocuklarının istismar ve ihmal belirtilerini anlayabilmeyi istemektedirler. Ayrıca ebeveynler kendi eğitimlerinin yanı sıra diğer ebeveynlerin de özel gereksinimli çocukların istismarı ve ihmali konusunda eğitim almaları gerektiğini düşünmektedirler:

“K9: Ya da böyle özel çocuklara özel bir kanallar olsa en azından hani nasıl hareketlerimiz olması gerektiğini, nasıl davranmamız gerektiğini ya da çocuğun dışarıdan eve gelince ne yaptığını anlayabilmem için.” K2 ise diğer ebeveynlerin kendi çocuklarına özel bir çocuk gördüğünde nasıl davranmaları gerektiğini öğretmelerini istediğini belirtmiştir.

Alt Tema 3: Özel Eğitim Kurumlarının Ticari İstismarları

Sistemsal eksiklikler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri de özel eğitim kurumlarının ticari istismarlarıdır. Ebeveynler çocuklarının kaliteli ve güvenli bir eğitim almasını amaçlamakta ve kötü muameleden korumak amacıyla iyi kurumlar seçmeye çalışmaktadırlar. Ancak bu konuda pek çok maddi ve manevi zorlukla karşılaşmaktadırlar:

“K1: Anne o an muhtaç yani gözü hiçbir şey görmüyor. Maddi manevi o kadar çok... Birkaç sömürülme benim de başıma geldi. Artık çocukların sayısı da arttı gün geçtikçe ve bu tamamen ekonomik kâr amacı gütmeye başladı.” K6 da maddi zorlukların çocuğunun daha çok eğitim almasının önünde bir engel olduğunu ifade etmektedir.

Görüldüğü gibi OSB tanılı çocukların istismarı ve ihmali bağlamında pek çok sistemsel eksiklik bulunmaktadır. Devlet destekli eğitimin süresinin kısıtlı olmasının yanı sıra nitelikli personel istihdamının ve eğitimsel düzenlemelerin eksikliği özellikle eğitimsel ihmale yol açmaktadır. Ebeveynlerin bilgi eksikliklerinin ise çocuklarına yönelik geçmişteki kötü muamelelerinin kaynaklarından biri olabileceği düşünülmektedir. Ancak ebeveynlerin bilgilendirilmeye oldukça ihtiyaç duydukları ve ebeveyn eğitimleri ile istismar ve ihmale yönelik önleyiciliğin sağlanabileceği anlaşılmaktadır. Öte yandan özel eğitim kurumlarının maddi olarak ebeveynlere getirdiği yük de önemli bir sistemsel sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tema 3: Risk Faktörü Olarak Ebeveynin Yaşadığı Zorlanmalar

Alt Tema 1: Ebeveynin Psikolojik ve Genel İyilik Hali

Risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan biri ebeveynin psikolojik ve genel iyilik halidir. Çalışmada ebeveynlerin çocuklarının güvenliğini sağlamak için çevresel düzenlemeleri sağlamaya çalıştıkları, sürekli tetik ve gözetim halinde oldukları görülmektedir:

“K3: Bazen bakıyorum birdenbire ne bileyim vitrini falan çekmeye başlamış. İşte evimizde birer anahtarla geziyoruz. İşte salonu kilitliyoruz, mutfağı kilitliyoruz. Sürekli bir tetik halindeyiz bir şey olmasın diye.”

“K2: Onun hiç elini bırakamıyorum yani. Öyle söyleyeyim. Çünkü her an her yere gidebilir.”

Ebeveynler her ne kadar özel gereksinimli çocuğun ihtiyaçlarına odaklanmaya çalışsalar da diğer çocuklar, ev işleri, çalışma hayatı gibi sorumluluklarının da olması bakım yüklerini arttırarak özel gereksinimli çocuğun istismar veya ihmaline yol açabilmektedir:

“K1: Yani ihmal derken şöyle ihmal mesela. Yine evin içerisindeyim bırakıp hiçbir yere gitmem. Ama ya bilgisayar açık çalışırız ya da geç eve gideriz ama bu tamamen işten kaynaklı bir durum.” K3, K4 ve K7, birden fazla çocukla ilgilenmenin getirdiği zorluklar, ev işlerinin yoğunluğu, destek eksikliği ve yorgunluk nedeniyle çocuklarını zaman zaman ihmal ettiklerinin farkında olduklarını ifade etmektedirler.

Yorgunluk, ev ve iş hayatının getirdiği zorluklar, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmanın getirdiği sorumluluklar ebeveynlerin genel iyilik hallerini etkilerken, psikolojik iyilik hallerini etkileyen farklı unsurlar da söz konusudur. Ebeveynler fiziksel zorlanmalarının yanı sıra duygusal olarak da zorlanmakta, çeşitli damgalayıcı ifadeler ve suçlamalarla baş etmek durumunda kalmaktadırlar: K1 ve K3

çevrelerinden yeterli destek alamadıklarını ve yaşadıkları sorunları rahatça paylaşamadıklarını ifade ederken, K2 ve K7 de çocuklarının dışlanması hem kendilerini hem de çocuklarını üzdüğünü belirtmektedirler.

Ebeveynlerin yaşadığı zorlanmalar arasında azınlık stresinin de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Azınlık stresi, toplumun genelinden farklı algılanarak dışlanmaları sebebiyle ebeveynler üzerinde yoğun bir psikolojik baskı oluşturabilmektedir. Bu dışlayıcı tutumlar ve olumsuz bakış açıları, ebeveynleri yalnızlaştırarak ve stres düzeylerini arttırarak, ebeveynlerin hem genel hem de psikolojik iyilik hallerini tehdit etmektedir. Ebeveynler sürekli yargılayıcı bakışlarla karşılaşmakta, toplumsal desteği görememekte ve bu sebeplerle tükenmiş hissetmektedirler:

“K2: Ya bir tren istasyonunda olduğumda karşımdaki bayanın kızına böyle sert bir şekilde bakıp çıkarttığı seslerden rahatsız olup ya arkasını dönmeye çalışması ya da yer değiştirmeye çalışmasına tabii ki şahit oldum... Jest ve mimiklerle onu anlayabiliyorum yani.” Benzer şekilde, K1 ve K9 çocuklarının eğitim kurumlarında olumsuz ve dışlayıcı tavırlarla karşılaştıklarını, K3 ve K8 ise toplumun önyargılı bakış açısı ve sorgulayıcı tutumları nedeniyle zorlandıklarını ifade etmektedirler.

Fiziksel ve duygusal zorlanmaların yanı sıra ebeveynin genel iyilik halini etkileyen bir başka unsur da otizmin kendisidir. OSB'nin doğası gereği ebeveyni zorlayan ve istismar ve ihmalde risk faktörü olmasına yol açan yanları bulunmaktadır: K6 çocuğunda iletişim kopukluğu olduğunu belirtirken, K5 inatlaşma ve öfke nöbetlerinden, K8 uyku problemlerinden, K9 ise hırçınlık ve ağlama krizlerinden bahsetmektedir.

Alt Tema 2: Bağlanma Problemi

Risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan biri diğeri de bağlanma problemidir. Bağlanma çocuğun psikolojik, duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çalışmada ebeveynlerin bağlanmalarının çocuklarının özel gereksiniminden dolayı bazen gecikmiş ya da zayıf olabilirken bazen de çok daha iç içe geçmiş ve güçlü olabildiği görülmektedir:

K2 ve K7 çocuklarıyla aralarında derin bir bağ oluştuğunu, onların duygularına ve ihtiyaçlarına tercüman olduklarını belirtirken, K1 annelik duygusunu tam anlamıyla yaşayamadığını ifade etmektedir. Bağlanmayı etkileyen unsurlardan birisi de duygusal karşılıktır. Otizm tanılı çocuğu olan ebeveynler etkileşim kurma isteklerine, empatik tepki arayışlarına her zaman karşılık bulamayabilirler ya da bu zaman alabilir. Çalışmada ortaya çıkan bağlanmayı etkileyen bir diğer unsur da ebeveynlerin duygusal karşılık alamamalarıdır: K1 ve K6 otizmin getirdiği iletişim zorlukları nedeniyle çocuklarıyla duygusal bir bağ kurmakta zorlandıklarını ve bu durumun ebeveyn-çocuk ilişkisinde soğukluk yarattığını ifade etmektedir. Ebeveynler fiziksel ya da duygusal zorluklardan dolayı çocuklarını ve onların sorumluluklarını

kök aileye emanet etmekte ve bu durum da çocuklarıyla olan bağlanma şekillerini etkilemektedir:

“K1: Sürekli anneanneninin ilgilenmesi, anneanneninin altını değiştirmesi, anneanneninin yedirmesi gibi. Bakıcı anneanneydi bizde. Beni ikinci planda, ablası olarak falan görüyordu herhalde.”

Alt Tema 3: Helikopter Ebeveyn/Anne Bekçiye Dönüşmek

Risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri helikopter ebeveyn/anne bekçiye dönüşmektir. Helikopter ebeveynlik, yüksek sevgi ve destek sunan, ancak çocuğun yaşına uygun olmayan şekilde aşırı derecede özerklik sınırlaması getiren bir ebeveynlik tarzıdır (Padilla-Walker ve Nelson, 2012). Ebeveynler çocuklarının güvenliğini sağlama ve olası risklerden korumak amacıyla çocuklarını sürekli yanlarında bulundurmaya tercih etmektedirler. Bazı ebeveynler ise aşırı korumacı yaklaşımlarının bir yanıyla çocuklarının gelişimine zarar verebileceğini düşünmektedir:

“K7: Biraz ona sevgimiz fazla oluyor. Ona yapmamız gerekenleri, sorumluluğu biz alıyoruz. Onun yapabileceklerini yaptırmıyoruz. Belki bu şekilde istismar ediyoruz. Fazla korumacı davrandığımız için zarar veriyoruz.” K2, K3, K4, K5 ve K6 ise ortak bir görüş belirterek, çocuklarını korumak amacıyla sürekli yanlarında tutmaya ve onları yalnız bırakmamaya özen gösterdiklerini ifade etmektedirler.

Bu aşamada çoğu zaman iyi niyetli bir koruma isteğinden kaynaklanan anne bekçiliği kavramı da ortaya çıkmaktadır. Özel gereksinimli çocuklarının yanında olmadıklarında istismar ya da ihmale maruz kalabileceklerinden endişelenen anneler, kendilerinden başkasına güvenmemekte, çocuklarını babaları dahil bir başkasına emanet etmekte zorlanmaktadırlar:

“K4: Babasına ya da anneannesi, dedesine bıraksam biraz daha kolay olur benim hayatım ama benlik sıkıntı var ben bırakamıyorum maalesef. Kızabilir belki, şiddet gösterebilir. Yapmazlar ama belki yapabilir düşüncesiyle artık kendimden başka kimseye güvenemiyorum yani.” K1 de benzer şekilde kimseye güvenemediğini ve çocuğunu korumak amacıyla adeta cam bir fanus içerisinde yetiştirdiğini ifade etmektedir.

Alt Tema 4: Dini/Dünya Görüşü Açısından Çelişki Yaşamak

Risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri ise dini/dünya görüşü açısından çelişki yaşamaktır. Ebeveynler otizmi kabulde çoğu zaman duygusal olarak zorlanmakta ve bu durumu hak etmediklerini düşünmektedirler:

“K3: Yani niye böyle ben hiç kimseye bir şey yapmadım işte, neden böyle oldu yani niye bana bunu verdin. Ben hiçbir şey yapmadım gibi. Hani hep sana uygun yaşamaya çalıştım, ne dediysen yapmaya çalıştım misali.”

Risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar temasının tüm alt temalarında görüldüğü gibi ebeveynlerin sürekli tetik ve gözetim halinde olmaları, ev ve iş gibi diğer sorumlulukları onların genel iyilik hallerini etkilerken, damgalayıcı ifadelerle maruz kalmaları ve yaşadıkları azınlık stresi de onları duygusal olarak tüketmekte ve psikolojik iyilik hallerini olumsuz etkilemektedir. Duygusal karşılık almaktaki zorluklar ise ebeveyn-çocuk bağlanmasını şekillendirmektedir. Çocuklarının güvenliğiyle ilgili yaşadıkları endişeler helikopter ebeveynliğe yol açarken, anne bekleme kavramı da bu aşamada karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca ebeveynler otizmi kabul noktasında zaman zaman geriye dönüşler yaşamakta ve bu durumu kabulde zorlanmaktadır. Ebeveynin yaşadığı tüm bu zorlanmalar, otizm tanılı çocukların istismarı ve ihmali risk faktörü olmasına yol açmaktadır.

Tema 4: İstismar ve İhmale Karşı Alınan Önlemler

Alt Tema 1: Gözlem ve Takip

İstismar ve ihmale karşı alınan önlemler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan biri gözlem ve takiptir. Ebeveynler çocuklarının davranışlarındaki rutin dışı değişim sinyallerinin zamanında fark edilip müdahale edilmesini, istismar ve ihmale yönelik bir önlem olarak ele almaktadır:

“K1: Ama çocuğumuzun her şeyini çok iyi derecede takip etmeliyiz. Onlar bir yerden sinyal veriyor. Gerçekten veriyorlar.”

Ancak gözlem ve takip her zaman istismar ve ihmali önlemede ya da müdahale etmede yeterli olmamaktadır. Ebeveynler özel gereksinimli çocuklarının istismarı ve ihmali riskine karşı kamera sistemi ve şeffaf izleme yöntemlerini önermektedirler:

K1 ve K9 okullarda ve özel eğitim kurumlarında hem çocuklarının güvenliği hem de ebeveynlerin eğitim sürecine dahil olması için kamera sisteminin gerekli olduğunu ifade etmektedirler.

Alt Tema 2: Gerekli Değişiklik ve Uyarlamalar

İstismar ve ihmale karşı alınan önlemler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri gerekli değişiklik ve uyarlamalardır. Ebeveynler istismar ve ihmali konusunda bir önlem olarak, çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek öğretmenlerini değiştirmektedirler:

“K1: Ben gittiğim yerlerden özel eğitim öğretmenlerimden bir tanesini değiştirdim. Neden değiştirdim? Bu tarz çocuklar zaten hassas oluyorlar yüksek sese karşı. Sürekli olarak üzerinde otorite kurmaya çalışıyor ama kızıyor yani bağırıyor bir taraftan.”

Çalışmada damgalayıcı yaklaşımların hem ebeveyni hem de çocuklarını duygusal olarak yıpratmış ve zarar verdiği görülmektedir. Ebeveynler istismar ve ihmale karşı başka bir önlem olarak çocuklarını damgalayıcı insanlardan uzak tutmayı tercih etmektedirler:

K1 ve K7 çocuklarını ihmal eden veya otizme karşı önyargılı olan aile üyeleri ve çevredeki kişilerle ilişkilerini keserek çocuklarını korumaya çalıştıklarını ifade etmektedirler.

Alt Tema 3: Yasal Hakları Öğrenme ve Kullanma

İstismar ve ihmale karşı alınan önlemler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri ise yasal hakları öğrenme ve kullanmadır. Çalışmada yasal yolları takip ederek çocukların haklarını savunmak, kötü muameleden korunmak için işlevsel bir yol olarak öne çıkmaktadır: K3 ve K7 olası bir istismar durumunda haklarından taviz vermeden mücadele edeceklerini belirtirlerken, K1 çocuğunun eğitim hakkını savunmak için hukuki bilgi edinmiş ve yönetmeliklerden yararlanarak okuldaki haklarını savunmuştur.

Görüldüğü gibi ebeveynin çocuktaki değişimleri takip etmesi ve bunun yanı sıra kamera sistemi ile şeffaflığın sağlanması istismar ve ihmali önleme konusunda çalışmada ortaya çıkan unsurlardır. Ayrıca ebeveynler öğretmen değişikliğine giderek ya da azınlık stresine neden olabilecek insanlardan uzak durarak da istismar ve ihmali önleme konusunda tedbir almaktadırlar. Tüm bu önlemlerin yanı sıra özellikle yasal yolları bilmenin ve takip etmenin de oldukça işlevsel bir yol olduğu anlaşılmaktadır.

Tema 5: Destekleyici Faktörler

Alt Tema 1: Profesyonel Destek Kaynakları

Destekleyici faktörler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan biri profesyonel destek kaynaklarıdır. Çocuklarının istismar ve ihmal açısından duygusal durumlarını anlamakta zorlanan ebeveynler, ruh sağlığı uzmanlarının rehberliğine ihtiyaç duymaktadırlar. Ruh sağlığı uzmanlarının yönlendirmeleri sayesinde çocuklarının ihtiyaçlarına yönelik daha doğru adımlar atabilmektedirler. Ayrıca bu uzmanların daha fazla sayıda ve ulaşılabilir olmalarını istemektedirler:

K6, K7 ve K9 uzman sayısının artırılmasına, uzmanlarla birebir görüşmeler yapmaya ve çocuklarının ihtiyaçları konusunda bilgilendirilmeye ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Ebeveynler bu aşamada özellikle grup çalışmalarına dikkat çekmektedirler. Grup çalışmalarında benzer deneyimleri yaşayan ebeveynleri gördükçe yalnız olmadıklarını hisseden ebeveynler, profesyonel destek talep etmektedirler: K2 ve K7 profesyonel destek kapsamında, toplu seminerler, konferanslar ve online eğitimler şeklinde grup rehberliği çalışmalarına ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler.

Alt Tema 2: Sosyal Destek Kaynakları

Destekleyici faktörler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri sosyal destek kaynaklarıdır. Çalışmada ebeveynlerin üzerlerindeki yükü hafifleten, çocuklarının gelişimini hem psikolojik hem de fiziksel olarak destekleyen kök ailelerinin olduğu görülmektedir. Kök aile ile kastedilen ebeveynin doğduğu ve yetiştiği temel ailedeki anne, baba ve kardeşleridir. Ebeveynlerin kök ailelerinin yanı

sıra, mevcut aile üyelerinin de özel gereksinimli çocuğun bakımında önemli bir destek kaynağı olduğu anlaşılmaktadır:

“K7: Ablalarıyla gönderiyorum özellikle bendeki bağı kopsun diye, parka ablalarıyla gönderiyorum.” Ayrıca K1, K2 ve K4 ortak bir görüşle çocuklarının büyük ebeveynlerine güvendiklerini ve onlardan yardım aldıklarını ifade etmektedirler.

Alt Tema 3: Okul Yönetimi ve Öğretmen Başarısı

Destekleyici faktörler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri de okul yönetimi ve öğretmen başarısıdır. Ebeveynler, OSB tanılı çocuklarının okul ortamına başarılı bir şekilde entegre olmalarında okul yönetiminin koordineli çalışmasının kritik bir önemi olduğunu ifade etmektedirler:

“K1: İyi bir öğretmen, iyi bir okul müdürü, iyi bir rehber öğretmen bu üçü koordineli bir şekilde çalışırlarsa. ...şu an sınıfın prensesi, en popüler kıızı. Niye çünkü öğretmen hep ...'ın özelliklerini yüceltti. Onun farklı olduğunu öğrencilere güzel bir şekilde anlattı.”

Alt Tema 4: Maneviyat ve Kendini Toparlama Gücü

Destekleyici faktörler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan bir diğeri ise maneviyat ve kendini toparlama gücüdür. Ebeveynler çocuklarına bakarken duygusal güçlerini ve inançlarını kullanarak zorluklarla baş etmeye çalışmaktadırlar:

“K1: Hayır ya dedim ne güzel ki benim kızım olmuş ve ben ona bütün imkanları sunabilirim, o güçte bir insanım dediğimi çok iyi hatırlıyorum. Bunu hiçbir zaman şey olarak görmedim. Nasıl söyleyeyim bir zayıflık.”

“K3: Yani Allah ne verirse ceza değil bize bir şey öğretmek için veriyor.”

“K4: Şükür seabim oldu o benim. Çok şükür.”

“K9: Sonuçta bu bana Allah'tan gelen bir emanet..”

Görüldüğü gibi ebeveynler profesyonel destek kaynaklarına daha kolay ulaşabilmeyi istemekte ve grup çalışması olarak yürütülen profesyonel desteğe dikkat çekmektedirler. Ebeveynler kök ailelerinden ve mevcut ailelerinden aldıkları sosyal desteğin önemli bir destek kaynağı olduğunu vurgulamaktadırlar. Ayrıca koordineli bir şekilde çalışan okul yönetimiyle istismar ve ihmale zemin oluşturabilecek pek çok zorluğun üstesinden gelinebileceğini ifade etmektedirler. Ebeveynler OSB tanılı bir çocuğa sahip olmayı bir zayıflık değil aksine bir güç olarak görmektedirler. Çocuklarını Allah'tan gelen bir hediye ve emanet olarak gören ebeveynler, yaşadıkları zorlukları bir öğrenme ve gelişim fırsatı olarak görmek, çocuklarını bir şükür duygusuyla kabul etmektedirler.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada OSB'li çocukların ebeveynlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki görüşleri ele alınmıştır. Ortaya çıkan beş tema çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması, sistemsel eksiklikler, risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar, istismar ve ihmale karşı alınan önlemler ve destekleyici faktörler şeklindedir. İlk temaya göre OSB'li çocukların gelişimsel özellikleri nedeniyle istismar ve ihmal açısından risk altında olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin deneyimlerinden anlaşılan, çocukların sosyal iletişim anlamında yaşadıkları güçlükler istismar veya ihmale uğradıklarını bildirmelerini güçleştirmekte; bu durum kurban haline gelmelerini kolaylaştırabilmektedir. Ayrıca, ebeveynlere göre çocuğun muhakeme gücündeki sınırlılık da önemli bir risk faktörüdür. Ebeveynler çocuklarının, diğer insanların düşüncelerini, inançlarını, niyetlerini anlama veya tahmin etme yeteneğindeki eksiklikten dolayı istismar ve ihmal açısından risk altında olduklarını gözlemlemektedirler. Araştırmanın bu bulgusu, OSB'li çocukların gelişimsel özellikleri ve sosyal iletişimdeki eksiklikleri nedeniyle istismar ve ihmal açısından risk altında olduklarını gösteren diğer araştırma bulguları (Berg vd., 2016; Hellström, 2019; Hibbard ve Desch, 2007; Kerns vd., 2015; Rigles, 2017) ile tutarlıdır. Özellikle cinsel istismara daha sık maruz kalan otizmliler çocuklar için neyin cinsel olarak uygunsuz kabul edildiği konusunda çocuğun muhakemesi sınırlı olabilir. Bu durumda eğitim, daha fazla mağduriyetin önlenmesine yardımcı olabilir (Mandell vd., 2005).

Çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması teması, literatürdeki diğer istismar risk faktörleriyle örtüşmektedir. Bu risk faktörleri, ebeveyn, aile ve toplum düzeyinde farklı etmenleri içermektedir (WHO, 1999). Ebeveynle ilişkin risk faktörleri arasında fiziksel ve zihinsel hastalıklar ile tek ebeveyn olma durumu dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalar, özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin, zamanla kötüleşmesi muhtemel fiziksel ve psikolojik sağlık sorunları açısından risk altında olduklarını göstermektedir (Gerstein vd., 2009; Miodrag ve Hodapp, 2010; Peer ve Hilman, 2014). Ayrıca, bir araştırmada, OSB'li çocukların ebeveynlerinin boşanma oranının, diğer ebeveynlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Hartley vd., 2010). Aileye ilişkin risk faktörleri arasında ise sosyal izolasyon önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun günlük bakımı, ebeveynlerin enerji ve zamanını tüketmekte, bu da sosyal ve kültürel aktivitelerden uzaklaşmalarına neden olmaktadır (Breslau, 1982). Toplumsal düzeyde ise kültürel normlar, önemli bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. OSB'li çocuklar ve aileleri, sosyal ortamlarda, OSB semptomlarının tuhaf karşılanması nedeniyle diğer çocuklar ve aileler tarafından dışlanmaktadır (Çakıcı, 2020).

İkinci temaya göre istismar ve ihmal konusunda önemli bir risk faktörü sistemsel eksikliklerdir. Örneğin ebeveynler otizm ve çocuk istismarı, ihmali gibi konuları kendi kendilerine öğrendiklerini; sistemli ve planlı aile eğitimlerinin bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu bulgular çocuğun istismar ve ihmal açısından risk grubunda yer alması bulgularıyla örtüşmektedir. Çünkü eğitim sisteminin yetersizliği ebeveynlerin, çocuklarının gelişimsel gereksinimlerini ve istismar riskini daha iyi anlayabilmelerini

ve yönetebilmelerini engellemekte, bu durum da çocukları istismar ve ihmale daha açık hale getirebilmektedir. Oysa OSB söz konusu olduğunda, araştırmalar tüm bakımverenlerin istismarın belirtileri ile şüpheli çocuk istismarını bildirme kuralları ve prosedürleri hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini (Legano vd., 2021) göstermektedir. Ayrıca, araştırmalar engelli bireylere hizmet veren pek çok çalışanın, istismarı nasıl tespit edecekleri ve önleyebilecekleri konusunda uygun eğitim ve bilgiye sahip olmadığını göstererek aileye ve çalışanlara yönelik eğitim desteğinin önemini vurgulamaktadır (Fisher vd., 2019; Helton vd., 2018; Legano vd., 2021). Bu durum ülkemizde yürütülmüş bazı araştırmaların sonuçları ile de tutarlıdır. Örneğin Er-Sabuncuoğlu (2016) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları, okul öncesi eğitimcilerin OSB bilgi düzeylerinin çocuğu tipik gelişim gösteren çocuklardan ayırt edemeyecek ve kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına destek olamayacak kadar sınırlı olduğunu göstermiştir. Başka bir çalışmada ise Hacıbrahimoglu ve Ustaoglu (2019), öğretmen adaylarının otizme yönelik bilgilerinin yetersiz olduğunu ortaya koymuşlardır.

Sistemsel eksiklikler teması altında ortaya çıkan alt temalardan biri eğitimsel düzenlemeler ve kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarındaki sınırlılıktır. Ebeveynler devlet destekli eğitimin süresini kısıtlı ve yetersiz bulmakta, çocuklarının eğitimsel olarak ihmal edildiğini düşünmekte ve daha yoğun bir eğitime ihtiyaç duymaktadırlar. Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarına yönelik olumsuz tutumlar ya da okullarda yeterli düzenlemenin olmaması da çocuğun eğitim anlamındaki hakkına ulaşamamasına ve ihmal edilmesine yol açabilmektedir. Türkiye’den güncel bazı araştırmalar (Çakıcı, 2020) OSB’li çocukların eğitim sürecinde sorunlar yaşadıklarını, öğretmenlerin, tipik gelişim gösteren çocukların ve ailelerinin OSB hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermiştir. Ayrıca kaynaştırma/bütünleştirme sürecinde OSB’li öğrencilerin sınıflarındaki akranları tarafından yeterince kabul görmediği belirlenmiştir (Özgönel ve Girli, 2016). Öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumları, bu tanıyı almış çocukların başarılı bir şekilde kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimi için temel bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Garrad vd., 2019). Katılımcılardan gelen yanıtlar, öğretmenlerin OSB’li çocuklarını sınıfın bir parçası olarak görmediklerine işaret etmektedir. Ayrıca çocuklarının öğretmenlerinin sertifika yoluyla öğretmen olduğunu ve eğitim verme konusunda zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, özellikle öğretmenlerin eğitimi konusunda önemli bir sistemsel sorun olarak değerlendirilebilir. Bu sorunların giderilmesi için devlet okulları ve özel eğitim kurumlarında öğretmenlere yönelik OSB hakkında bilinçlendirme eğitimleri verilmelidir. Ayrıca, kaynaştırma eğitiminde yer alan öğretmenlerin eğitimleri düzenli olarak denetlenmeli ve eğitim süreçlerinde OSB’li çocuklara dair güncel bilgi ve becerilerle donatılmalıdır.

Sistemsel eksiklikler teması altında çalışmada ortaya çıkan alt temalardan biri özel eğitim kurumlarının ticari istismarlarıdır. Ebeveynler özel eğitim kurumlarına yönelik denetimlerin eksikliğinden, bu kurumlara deneyimsiz ya da pedagojik açıdan yeterli olmayan öğretmen alımından ve bu durumun çocuğun istismar ve ihmeline yol açabildiğinden söz etmişlerdir. Bu durumda ebeveynlerin daha pahalı özel eğitim

kurumlarına yönelmesi onları maddi açıdan zorlamaktadır. Çünkü ebeveynin ekonomik sıkıntı çekmesi çocuk istismarı ve ihmali konusunda önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik sıkıntı ile çocukluk çağı istismarı ve ihmali olasılığı arasında güçlü bir bağ vardır (Bywaters vd., 2020; Walsh vd., 2023). Bu bakımdan, OSB'li çocuklara yönelik devlet eğitim desteğinin artırılması ve özel eğitim kurumlarının denetlenmesi önerilebilir. Devlet eğitim destekleri yalnızca nicelik açısından değil, aynı zamanda personel ve kurumların niteliklerinin geliştirilmesi yoluyla da artırılmalıdır. Ayrıca, özel eğitim kurumlarına yapılan denetimler sonucunda verilen cezaların caydırıcı etkisi de önemli bir konu olarak ele alınmalıdır.

Ebeveynlerin yaşadığı zorlanmalar teması altında bazı bulgular, bağlanma süreçlerinde yaşanan sorunları ortaya koyarken, bazı bulgular ise ebeveynlerin çocuklarıyla güçlü bağlar kurabildiklerini göstermektedir. Özellikle, otizmlili çocuklar ve ebeveynlerinin güvensiz bağlanma modelleri geliştirme açısından risk altında olduğu, ayrıca otizm semptomlarının şiddetinin ve gelişimsel gecikmenin daha az güvenli bağlanmalarla ilişkili olduğu bilinmektedir (McKenzie ve Dallos, 2017; Teague vd., 2017). Otizmle birlikte, bulgularda görüldüğü gibi, ebeveynlerin sürekli tetik ve gözetim halinde olma durumları, toplum tarafından dışlanmaları, otizmi kabul konusundaki içsel süreçleri de ebeveynleri zorlamaktadır. Nitekim ebeveynler kötü niyetli ya da ihmalkâr bir tutum sergilemese de, yaşadıkları bireysel zorlukların çocuklarıyla olan bağlanma süreçlerini olumsuz etkileyerek güvensiz bağlanmaya yol açabileceği ifade edilmektedir (McKenzie ve Dallos, 2017). Ancak öte yandan, otizmlili bireylerin sosyal-duygusal etkileşimde ve karşılıklılıkta düşük motivasyon göstermelerine rağmen güvenli bağlanma ilişkileri kurabildikleri belirtilmektedir (Vivanti ve Nuske, 2017). Bağlanma konusundaki bu farklılıkta, otizmin spektrum özelliği nedeniyle bireyler arasında çeşitli düzeylerde ortaya çıkmasının yanı sıra, ebeveynlerin ruhsal durumlarının ve ebeveynlik tarzlarındaki değişkenliklerin de etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın bulguları, istismar ve ihmale karşı alınan önlemler ve destekleyici faktörler şeklinde iki temaya daha işaret etmektedir. Ebeveynler damgalayıcı insanlardan uzak durarak istismara yönelik önlem almaya çalışmışlardır. OSB kavramı aslında bir bozukluk olmasının yanı sıra sosyolojik olarak “etiketlenme ve damgalanma” kavramlarını da içermektedir (Çakıcı, 2020). OSB'li çocukların aileleri çocuklarının sosyal yaşamda sergiledikleri davranış ve semptomları nedeniyle dışlanmaya neden olabilecek durumlar yaşayabilmektedir (Çopuroğlu ve Mengi, 2014). Ancak dışlanmaya neden olan yalnızca semptomlar değil, aynı zamanda kişilerdir (Tok vd., 2016). Toplumda dışlanma ve damgalamanın azaltılabilmesi için OSB'nin daha fazla tanınmasına, tanıtılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu kapsamda verilecek eğitimlerin, sağlık çalışanları, öğretmenler, psikolojik danışmanlar/psikologlar, polisler gibi toplumsal işlevi olan profesyonellere yönelik olması, kısa sürede daha geniş bir kitleye ulaşılmasını sağlayarak, yaygın etkiyi artıracaktır.

OSB’li çocuğu olan ebeveynlerin yaşamında destekleyici unsurlar, aile desteği, uzman desteği, öğretmen desteği şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcılar, okul yönetimi ve öğretmenlerin süreci doğru yönetmelerinin aileleri önemli ölçüde desteklediğine işaret etmektedir. Bu durum, benzer araştırma bulguları ile tutarlıdır. OSB’li çocuğu olan ailelerin uzmanlardan ya da kurumlardan aldıkları destek hizmetlere ilaveten yakın çevrelerinden aldıkları sosyal destek içinde bulundukları duruma uyum sağlayabilmelerini kolaylaştırmaktadır (Nealy vd., 2012). Ayrıca öğretmen ve diğer uzmanların, denenmiş ve yararlı olduğu belirlenmiş uygulama prensiplerini ve müdahalelerini benimsemelerinin, OSB’li öğrencilerin ve ailelerinin yaşam kalitesini olumlu etkilediği (Bayraklı ve Sucuoğlu, 2017) bulunmuştur. Dolayısıyla destekleyici faktörler temasından elde edilen bulguların, istismar ve ihmale karşı alınan önlemler temasındaki bulguları tamamladığı görülmektedir. Çünkü eğitilmiş öğretmenler ve uzmanlar, ebeveynlerin çocuklarını daha iyi koruyabilmeleri için gerekli desteği sağlarken, aynı zamanda damgalama ve dışlanma gibi toplumsal faktörlerin etkilerini de azaltabilir.

Ebeveynler ayrıca, çocuklarını düzenli takip ederek, yasal haklarını öğrenip kullanarak çocuklarını istismar ve ihmalden korumaktadırlar. Bu durum, ebeveynlerin aktif ve dikkatli olmasının önemine işaret etmektedir. Bununla birlikte, OSB’li çocuğu olan ebeveynlerin daima tetikte olmasını ya da ebeveynlerde anne bekleliği, helikopter ebeveynlik gibi kavramların kaçınılmaz olarak ortaya çıkabildiğini de göstermektedir. Özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin korumacı tutumlarına işaret eden benzer araştırma bulguları (Keser ve Cavkaytar, 2021) vardır. Bu da bakım yükü kavramını akla getirmektedir. Bakım yükünün kendi içinde ebeveyni zorlayarak istismar ve ihmale yatkın hale getirebileceği bu çalışmanın giriş kısmında da ele alınmıştır. Nitekim risk faktörü olarak ebeveynin yaşadığı zorlanmalar ve sistemsel eksiklikler temasından elde edilen bulgular oldukça ilişkili gözükmemektedir. Çünkü ebeveynlerin yaşadıkları zorlukların mevcut eğitim ve destek sistemlerinin eksikliklerinden kaynaklandığı görülmektedir. Dolayısıyla sistemsel eksikliklerin giderilmesi hem eğitimsel hem de ekonomik destek sağlayarak istismar ve ihmale ilişkin risklerin önüne geçebilir. Ayrıca, katılımcıların yasal haklarını kendi çabalarıyla öğrenmelerine, bunun kendilerine bir aile eğitimi içerisinde anlatılmış olmamasının getirdiği zorluklara işaret eden benzer araştırma sonuçları da (örneğin, Kızılkaya, 2023; Sarı vd., 2021) bulunmaktadır. Bu bakımdan, OSB’li çocuğu olan ya da olmayan tüm ebeveynlere yasal hakları ve yönetmelikler konusunda aile eğitimleri kapsamında bilgi verilmesi önerilebilir. Bu kapsamda, ebeveynlere çocuklarını korumak için gerekli yasal haklar, çocukların psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını anlama ve acil durumlarda nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda somut adımlar içeren bilgilendirici klavuzlar/broşürler hazırlanabilir. Ayrıca aile bakanlığı aracılığıyla aile eğitimleri yaygınlaştırılabilir ve ebeveynlerden ebeveyne destek programları oluşturulabilir.

Bu çalışma, otizm tanısı almış çocuklara sahip ebeveynlerin, çocuk istismarı ve ihmali konusunda karşılaştıkları zorlukları ve aldıkları önlemleri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Elde edilen bulgular, bu ebeveynlerin çocuklarının kendini ifade etme,

muhakeme yeteneği, öz bakım becerileri ve mahremiyet algısı gibi alanlardaki sınırlılıkları nedeniyle istismar ve ihmale açık olduklarını vurgulamaktadır. Ayrıca, sistemsel eksiklikler, özellikle eğitimsel düzenlemeler ve ebeveyn eğitimlerinin yetersizliği, çocukların daha fazla destek ve korunma gereksinimlerini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin yaşadığı psikolojik-duygusal zorlanmalar ve bağlanma sorunları da önemli risk faktörleri arasında yer almaktadır. İstismar ve ihmale karşı alınan önlemler arasında gözlem, gerekli değişikliklerin yapılması ve yasal hakların savunulması gibi stratejiler öne çıkarken, profesyonel ve sosyal destek kaynaklarının gücü de ebeveynlerin yaşadıkları zorluklarla başa çıkmalarında kritik bir rol oynamaktadır. Çalışma, OSB'li çocukların istismar ve ihmal açısından yüksek risk taşıdığını, ebeveynlerin yaşadıkları zorlukların bu riskleri daha da arttırabileceğini, otizmlili çocukların güvenliği ve iyiliği için bütünsel bir yaklaşımın gerekliliğini ve destekleyici faktörlerin önemini ortaya koymaktadır.

Sınırlılıklar ve Gelecek Çalışmalar İçin Çıkarımlar

Çalışmanın Türkiye'deki otizm tanılı çocukların istismar ve ihmal yaşantılarına ilişkin içgörü sağlaması açısından kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Ancak bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak, çalışmanın örneklem büyüklüğü küçük olup, sadece dokuz ebeveyn ile yapılan görüşmelerle sınırlıdır. Ulaşılmaması zor bir grup olması sebebiyle örneklem büyüklüğü sınırlı kalmış olsa da bu durum, bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Ayrıca, birçok psikoloji çalışmasında olduğu gibi, katılımcıların çoğunun kadın olması da bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Bu durum, ebeveynlik deneyimlerinin cinsiyete dayalı farklılıklarını göz ardı etme riskini taşır. Gelecekte yapılacak çalışmalar, erkek ebeveynleri de kapsayarak ebeveynlerin yaşadığı deneyimlerin cinsiyetler arası farklarını daha iyi inceleyebilir. Bir diğer sınırlılık, çevrimiçi görüşmelerin kullanılmasıdır. Çevrimiçi görüşmeler, yüz yüze yapılan görüşmelere kıyasla bazı derinlemesine verilerin toplanmasını zorlaştırabilir. Bununla birlikte katılımcılar çevrimiçi platformlar üzerinden araştırmacı ile daha rahat ve kolay iletişim kurabilmişler ve şehir içi ya da şehir dışından yüz yüze görüşmeye katılmak için ayıracakları zaman, maliyet, çocuklarıyla bu süreçte ilgilenecek birini ayarlama vb. endişeler bertaraf edilmiştir. Bu bağlamda, çevrimiçi görüşmelerin sağladığı erişilebilirlik ve pratiklik, gelecekteki araştırmalar için değerli bir yöntem olarak değerlendirilebilir.

References

- Aktu, Y. (2021). *Bilişsel davranışçı terapi odaklı psikoeğitim uygulamasının ebeveynlerin çocuk istismarı farkındalıklarına etkisinin karma yöntemle incelenmesi belirlenmesi* (Tez No. 685530) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp]
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5th ed.). American Psychiatric Association.
- Baio, J., Wiggins, L., Christensen, D. L., et al. (2018). Prevalence of autism spectrum disorder among children aged 8 years—Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 sites, United States, 2014. *MMWR Surveillance Summaries*, 67(SS-6), 1–23. https://doi.org/10.15585/mmwr.ss6706a1
- Bayraklı, H., & Sucuoğlu, B. (2017). *Okul öncesinde kaynaştırma: Aile eğitimi* (3. baskı). Pegem Atıf İndeksi.
- Bentley, H., Fellowes, A., Glenister, S., Mussen, N., Ruschen, H., Slater, B., Turnbull, M., Vine, T., Wilson, P., & Witcombe Hayes, S. (2020). *How safe are our children? An overview of data on adolescent abuse*. NSPCC.
- Berg, K. L., Shiu, C. S., Acharya, K., Stolbach, B. C., & Msall, M. E. (2016). Disparities in adversity among children with autism spectrum disorder: A population-based study. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 58(11), 1124–1131. https://doi.org/10.1111/dmcn.13161
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa
- Brenner, J., Pan, Z., Mazefsky, C., Smith, K. A., & Gabriels, R. (2017). Behavioral symptoms of reported abuse in children and adolescents with autism spectrum disorder in inpatient settings. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(11), 3727–3735. https://doi.org/10.1007/s10803-017-3183-4
- Breslau, N. (1982). Siblings of disabled children: Birth order and age-spacing effects. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 10(1), 85–95. https://doi.org/10.1007/BF00912633
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (20. baskı). Pegem Akademi.
- Bywaters, P., Scourfield, J., Jones, C., Sparks, T., Elliott, M., Hooper, J., McCartan, C., Shapira, M., Bunting, L., & Daniel, B. (2020). Child welfare inequalities in the four nations of the UK. *Journal of Social Work*, 20(2), 193–215. https://doi.org/10.1177/1468017318793479

- Carlson, J. S., Yohannan, J., Darr, C. L., Turley, M. R., Larez, N. A., & Perfect, M. M. (2020). Prevalence of adverse childhood experiences in school-aged youth: A systematic review (1990–2015). *International Journal of School & Educational Psychology*, 8(1), 2–23. <https://doi.org/10.1080/21683603.2018.1548397>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Currie, J., & Tekin, E. (2012). Understanding the cycle: Childhood maltreatment and future crime. *Journal of Human Resources*, 47(2), 509-549. <https://doi.org/10.3368/jhr.47.2.509>
- Çakıcı, A. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim sorunlarına genel bir bakış [An overview of educational challenges of children with autism spectrum disorder through inclusion/integration]. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 37(2), 81-105.
- Çopuroğlu, Y., & Mengi, A. (2014). Toplumsal dışlanma ve otizm [Social exclusion and autism]. *Turkish Studies*, 9(5), 607-626. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6993>
- Dalkılıç, M., & Güloğlu, B. (2016). Marriage satisfaction of couples having autistic children: An examination of marriage satisfaction, anxiety, relational resilience, and attitudes toward seeking psychological help. *Istanbul Aydın University Journal of the Faculty of Education*, 2(2), 29-54.
- Deniz, İ., & Göller, L. (2017). The relationship between family functioning and the satisfaction in marriage of the parents who have handicapped children. *Journal of Education, Theory and Practical Research*, 3(1), 53-69.
- Doğru, S. S. Y., & Arslan, E. (2008). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyi ile durumluk kaygı düzeylerinin karşılaştırılması [Comparison of trait anxiety level and state anxiety level of mothers with disabled children]. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 543-553.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Yaklaşım, yöntem ve teknikler* (3. baskı). Anı Yayıncılık.
- Er-Sabuncuoğlu, D. M. (2016). Autism knowledge; Preschool educators. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 3(1), 28-52. <https://doi.org/10.21020/husbfd.259140>
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245–258. [https://doi.org/10.1016/s0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/s0749-3797(98)00017-8)

- Fisher, M. H., Epstein, R. A., Urbano, R. C., Vehorn, A., Cull, M. J., & Warren, Z. (2019). A population-based examination of maltreatment referrals and substantiation for children with autism spectrum disorder. *Autism*, 23(5), 1335-1340. <https://doi.org/10.1177/1362361318813998>
- Gardner, M. J., Thomas, H. J., & Erskine, H. E. (2019). The association between five forms of child maltreatment and depressive and anxiety disorders: A systematic review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 96, 104082. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104082>
- Garrad, T.-A., Rayner, C., & Pedersen, S. (2019). Attitudes of Australian primary school teachers towards the inclusion of students with autism spectrum disorders. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 19, 58-67. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12424>
- Gerstein, E. D., Crnic, K. A., Blacher, J., & Baker, B. L. (2009). Resilience and the course of daily parenting stress in families of young children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53, 981-997. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2009.01217.x>
- Gönen, A., Yıkımsı, A., & Diken, İ. (2014). The relationship between autism spectrum disorder and the depression levels of the parents of individuals with autism spectrum disorder. *PESA International Journal of Social Studies*, 6(3), 232-243.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82. <https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., & Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri: Teorik çerçeve, pratik öneriler, 7 farklı nitel araştırma yaklaşımı, kalite ve etik hususlar* (2. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Güller, B., & Yaylacı, F. (2022). Quality of life, anxiety, depression levels and related factors in parents of children with autism spectrum disorder. *Journal of Uludağ University Medical Faculty*, 48(2), 217-224.
- Hacıibrahimoğlu, B., & Ustaoglu, A. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara ilişkin bilgi ve tutumlarının incelenmesi [An investigation of preservice preschool teachers' knowledge and attitudes toward children with autism spectrum disorders]. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 491-506. <https://doi.org/10.17679/inuefd.441184>
- Hamilton-Giachritsis, C., & Pellai, A. (2017). Child abuse and neglect: Ecological perspectives. The Wiley Handbook of What Works in Child Maltreatment: An Evidence-Based Approach to Assessment and Intervention in Child Protection, 29-47.

- Hartley, S. L., Barker, E. T., Seltzer, M. M., Floyd, F., Greenberg, J., Orsmond, G., & Bolt, D. (2010). The relative risk and timing of divorce in families of children with an autism spectrum disorder. *Journal of Family Psychology*, 24(4), 449-457. <https://doi.org/10.1037/a0019847>
- Hartley, G., Sirois, F., Purrington, J., & Rabey, Y. (2024). Adverse childhood experiences and autism: A meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(3), 2297-2315. <https://doi.org/10.1177/15248380231213314>
- Hellström, L. (2019). A systematic review of polyvictimization among children with attention deficit hyperactivity or autism spectrum disorder. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(13), 2280. <https://doi.org/10.3390/ijerph16132280>
- Helton, J. J., & Bruhn, C. M. (2013). Prevalence of disabilities and abilities in children investigated for abuse and neglect. *Journal of Public Child Welfare*, 7(5), 480-495. <https://doi.org/10.1080/15548732.2013.843497>
- Helton, J. J., Gochez-Kerr, T., & Gruber, E. (2018). Sexual abuse of children with learning disabilities. *Child Maltreatment*, 23(2), 157-165. <https://doi.org/10.1177/1077559517733814>
- Hibbard, R. A., & Desch, L. W. (2007). Maltreatment of children with disabilities. *Pediatrics*, 119(5), 1018-1025. <https://doi.org/10.1542/peds.2007-0565>
- Hoover, D., & Kaufman, J. (2018). Adverse childhood experiences in children with autism spectrum disorder. *Current Opinions in Psychiatry*, 31(2), 128-132. <https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000390>
- Hughes, K., Bellis, M. A., Hardcastle, K. A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C., Jones, L., & Dunne, M. P. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: A systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health*, 2(8), e356-e366. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(17\)30118-4](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(17)30118-4)
- Kerns, C. M., Newschaffer, C. J., & Berkowitz, S. J. (2015). Traumatic childhood events and autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45(11), 3475-3486. <https://doi.org/10.1007/s10803-015-2392-y>
- Keser, F., & Cavkaytar, A. (2021). Effectiveness of the family training program for the teaching a leisure skill to children with special needs (LEP). *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(2), 505-528. <https://doi.org/10.18039/ajesi.807138>
- Kızılkaya, H. (2023). Ebeveynlerin BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) hazırlama sürecine katılımlarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi [Evaluation of the parents' opinions on their participation in the preparation process of iep (individualized education program)]. *EKEV Akademi Dergisi*, 95, 109-121. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1269118>

- Legano, L. A., Desch, L. W., Messner, S. A., Idzerda, S., Flaherty, E. G., Council on Child Abuse and Neglect, & Council on Children with Disabilities. (2021). *Maltreatment of children with disabilities*. *Pediatrics*, 147(5), e2021050920. <https://doi.org/10.1542/peds.2021-050920>
- MacKay, T., Knapp, M., Boyle, J. M., Iemmi, V., Connolly, M., & Rehill, A. (2017). The microsegmentation of the autism spectrum: Economic and research implications for Scotland. The Scottish Government.
- Mandell, D. S., Walrath, C. M., Manteuffel, B., Sgro, G., & Pinto-Martin, J. A. (2005). The prevalence and correlates of abuse among children with autism served in comprehensive community-based mental health settings. *Child Abuse & Neglect*, 29(12), 1359-1372. <https://doi.org/10.1542/peds.2021-050920>
- McDonnell, C. G., Boan, A. D., Bradley, C. C., Seay, K. D., Charles, J. M., & Carpenter, L. A. (2019). Child maltreatment in autism spectrum disorder and intellectual disability: Results from a population-based sample. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 60(5), 576-584. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12993>
- McKenzie, R., & Dallos, R. (2017). Autism and attachment difficulties: Overlap of symptoms, implications and innovative solutions. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 22(4), 632-648. <https://doi.org/10.1177/1359104517707323>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage Publications.
- Milot, T., St-Laurent, D., & Éthier, L. S. (2015). Intervening with severely and chronically neglected children and their families: The contribution of trauma-informed approaches. *Child Abuse Review*, 25(2), 89-101. <https://doi.org/10.1002/car.2376>
- Miodrag, N., & Hodapp, R. M. (2010). Chronic stress and health among parents of children with intellectual and developmental disabilities. *Current Opinion in Psychiatry*, 23, 407-411. <https://doi.org/10.1097/YCO.0b013e32833d8d3a>
- Nealy, C. E., O'Hare, L., Powers, J. D., & Swick, D. C. (2012). The impact of autism spectrum disorders on the family: A qualitative study of mothers' perspectives. *Journal of Family Social Work*, 15(3), 187-201. <https://doi.org/10.1080/10522158.2012.675624>
- Öz, B., Yüksel, T., & Nasiroğlu, S. (2020). Depression-anxiety symptoms and stigma perception in mothers of children with autism spectrum disorder. *Archives of Neuropsychiatry*, 57(1), 50-55. <https://doi.org/10.29399/npa.23655>
- Özgönenel, S. Ö., & Girli, A. (2016). Otizmlı kaynaştırma öğrencilerinin sınıflarında akran ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim programının etkililiğinin incelenmesi [The examination of an education program to improve peer relationships of the autistic children integrated in classrooms]. *İlköğretim Online*, 15(1). <https://doi.org/10.17051/io.2016.35667>

- Öztürk, Y. (2011). *Engelli çocuğa sahip ailelerin gereksinimlerinin ve aile yükünün belirlenmesi* (Tez No. 297300) [Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp]
- Padilla-Walker, L. M., & Nelson, L. J. (2012). Black Hawk down? Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 35(5), 1177–1190. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.03.007
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). Sage Publications.
- Peer, J. W., & Hillman, S. B. (2014). Stress and resilience for parents of children with intellectual and developmental disabilities: A review of key factors and recommendations for practitioners. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 11(2), 92-98. https://doi.org/10.1111/jppi.12062
- Rigles, B. (2017). The relationship between adverse childhood events, resiliency and health among children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(1), 187–202. https://doi.org/10.1007/s10803-016-2905-3
- Richa, S., Fahed, M., Khoury, E., & Mishara, B. (2014). Suicide in autism spectrum disorders. *Archives of Suicide Research*, 18(4), 327–339. https://doi.org/10.1080/13811118.2013.824834
- Roberts, P., & Priest, H. (2006). Reliability and validity in research. *Nursing Standard*, 20(44), 41-45. https://doi.org/10.7748/ns2006.07.20.44.41.c6560
- Sadıç, Ç. Ç., Coşkun, F., Katircioğlu, D. Ö., Özmutlu, A. G., & Selen, A. T. H. (2024). Evaluation of eating behavior, sleep problems, parental anxiety and depression levels of young children diagnosed with autism spectrum disorder and typically developing. *Kocatepe Medical Journal*, 25(4), 448-453.
- Sarı, H., Şentürk Barışık, C., Sarar Boyraz, D., & Özdemir, Ş. A. (2021). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip annelerin çocuklarına verilen destek eğitim hizmetleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi [Examining the views of mothers of children with autism spectrum disorder on the support education services provided to their children]. *Turkish Special Education Journal: International*, 3(1), 44-69.
- Seppälä, P., Vornanen, R., & Toikko, T. (2021). Multimorbidity and polyvictimization in children—An analysis on the association of children's disabilities and long-term illnesses with mental violence and physical violence. *Child Abuse & Neglect*, 122, 105350. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105350
- Sheperis, C. J., Daniels, M. H., & Young, J. S. (2009). *Counseling research: Quantitative, qualitative, and mixed methods*. Pearson Education.

- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R., & van IJzendoorn, M. H. (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of meta-analyses. *Child Abuse Review*, 24(1), 37-50. <https://doi.org/10.1002/car.2353>
- Strathearn, L., Giannotti, M., Mills, R., Kisely, S., Najman, J., & Abajobir, A. (2020). Long-term cognitive, psychological, and health outcomes associated with child abuse and neglect. *Pediatrics*, 146(4). <https://doi.org/10.1542/peds.2020-0438>
- Teague, S. J., Gray, K. M., Tonge, B. J., & Newman, L. K. (2017). Attachment in children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 35, 35-50. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2016.12.002>
- Tok, M., Sarı, S., & Tüfek, G. (2016). Otizm bilinci ve otizmlı çocuğu olan ailelerin yaşadığı problemler (Anadolu Otizm Vakfında eğitim gören öğrenci aileleri örneği). <https://www.academia.edu/31377938>
- Trundle, G., Jones, K. A., Ropar, D., & Egan, V. (2023). Prevalence of victimisation in autistic individuals: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(4), 2282-2296. <https://doi.org/10.1177/15248380221093689>
- Tümlü, C. (2021). *Kabul ve Kararlılık Terapisi'ne dayalı psiko-eğitim programının Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuk (3-6 yaş) anneleri ve babalarının psikolojik uyumlarına etkisi* (Tez No. 667060) [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>]
- Vivanti, G., & Nuske, H. J. (2017). Autism, attachment, and social learning: Three challenges and a way forward. *Behavioural brain research*, 325, 251-259. <https://doi.org/10.1016/j.bbr.2016.10.025>
- Walsh, C., O'Connor, P., Walsh, E., et al. (2023). A systematic review of interventions to improve healthcare experiences and access in autism. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 10(2), 185-202. <https://doi.org/10.1007/s40489-021-00279-2>
- World Health Organization. (1999). Report of the consultation on child abuse prevention. World Health Organisation. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/65900>.
- World Health Organization. (2018). Adverse childhood experiences international questionnaire (ACE-IQ). World Health Organisation. [https://www.who.int/publications/m/item/adverse-childhood-experiences-international-questionnaire-\(ace-iq\)](https://www.who.int/publications/m/item/adverse-childhood-experiences-international-questionnaire-(ace-iq))

- World Health Organisation. (2020). Global status report on preventing violence against children 2020. World Health Organisation. <https://www.unicef.org/sites/default/files/2020-06/Global-status-report-on-preventing-violence-against-children-2020.pdf>
- Yavuz, M., & Gümüşkaya, Ö. (2021). An analysis on the life satisfaction and resilience levels of parents of individuals with autism spectrum disorder and intellectual disabilities. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education*, 22(4), 799-825. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.726030>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Ethical Declaration and Committee Approval

In this research, the principles of scientific research and publication ethics were followed. The ethical committee approval for this research was obtained from Hacettepe University Social Sciences and Humanities Researches Ethics Board (No: E-51944218-300-00003550768, Date: 23.05.2024).

Acknowledgement

The works published in our journal are copyrighted by our journal and published as open access with CC-BY-NC-ND license.

Dergimizde yayımlanan çalışmaların telif hakları dergimizde olup, CC-BY-NC-ND lisansı ile açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

Proportion of Author's Contribution

All authors contributed equally to the study.